

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ФУҚАРОЛАРИ ФАРОВОНЛИГИНИ
ОШИРИШ БЎЙИЧА “ТАЪЛИМ ҲУДУДЛАРИ”
КОНЦЕПЦИЯСИ

DVV ning Ўзбекистондаги Филиали 2025 й.

АННОТАЦИЯ

Ўзбекистон фуқаролари фаровонлигини ошириш бўйича “Таълим ҳудудлари” концепцияси Немис Халқ университетлари Ассоциациясининг (DVV) Ўзбекистондаги Филиали ва Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги ЮНЕСКО ишлари бўйича Ўзбекистон Республикаси миллий комиссияси томонидан Германия Иқтисодий ҳамкорлик ва ривожланиш Федерал вазирлиги (BMZ) нинг молиявий кўмаги ёрдамида Филиал фаолиятини стратегик ривожлантириш доирасида тайёрланди.

Концепция халқаро тажриба асосида ишлаб чиқилган ва аҳолига расмий ва норасмий ўқиш ва таълимни ривожлантириш бўйича қарор қабул қилувчи шахслар – сенаторлар, депутатлар, маҳаллий ҳокимият вакиллари, вазирликлар, идоралар, тармоқ илмий марказлари ва институтлар ходимлари, барча даражадаги таълим ташкилотлари раҳбарлари, шунингдек, маҳалла фуқаролар йиғинлари раҳбарлари, ННТ ва бошқаларга мўлжалланган.

Нусха олиш ёки қайта чоп этиш учун рухсатнома олиш учун қуйидаги манзилга тўлиқ маълумотларни киритиб сўровнома жўнатишингиз мумкин: dvviuz@dvv-international.uz

DVV INTERNATIONAL ТАШКИЛОТИ ТЎҒРИСИДА

DVV нинг Ўзбекистондаги Филиали (DVV International Uzbekistan), 2002- йилдан буён Марказий Осиё ҳудудида ўз фаолиятини олиб бормоқда. Минтақада олиб борилаётган ишлар Бишкек (Қирғизистон) шаҳрида жойлашган Марказий Осиё офиси орқали мувофиқлаштирилади. DVV International - Немис

Халқ университетлари Ассоциациясининг Халқаро ҳамкорлик институти - Deutscher Volkshochschul-Verband (DVV). Уюшма 900 дан ортиқ Германияда – Халқ университетлари (VHS) деб аталадиган катталар таълим марказлари ва уларнинг ер бирлашмалари манфаатларини ифодалайди. DVV International катталар таълими ва ўқиши соҳасидаги ҳамкорлик бўйича етакчи профессионал ташкилотлардан бири ҳисобланиб 50 йилдан ортиқ вақт мобайнида ҳамкор мамлакатларда ҳаёт давомида таълим олишнинг миллий тизимларини, шунингдек, ҳар бир инсоннинг ҳаёт давомида таълим олиш ҳуқуқларини қўллаб-қувватлаб, Осиё, Африка, Лотин Америкаси ва Европанинг 35 давлатидаги фуқаролик жамияти, ҳукумат ва академик институтлар вакилларини ўз ичига олган 200 дан ортиқ ҳамкорлар билан ҳамкорлик қилади.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИНING ЮНЕСКО БЎЙИЧА МИЛЛИЙ КОМИССИЯСИ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон Республикасининг ЮНЕСКО бўйича Миллий комиссиясининг фаолияти ЮНЕСКО билан маданият ва санъат, таълим ва фан ҳамда барча соҳаларида кенг ҳамкорлик қилиш, шунингдек, ЮНЕСКО билан барча лойиҳа ва дастурлар бўйича ҳаракатларни мувофиқлаштиришга қаратилган.

Бош саҳифадаги тасвир нейро тармоқ томонидан яратилган.

© Ўзбекистондаги DVV филиали, Тошкент, 2025 й.

МУНДАРИЖА

Аббревиатуралар ва инглиз тилидаги атамалар рўйхати.....	6
Преамбула.....	6
Асосий тушунчалар ва атамалар	8
Таълим ҳудудларини яратишдаги мақсад, вазифа ва зарур чора-тадбирлар.....	10
Таълим ҳудудлари модели.....	17
Таълим ҳудудларини ривожлантиришнинг асосий тамойиллари.....	24
Ҳудудни “таълим ҳудуди” га айлантириш учун зарур шарт-шароитлар.....	26
“Таълим ҳудудлари”ни шакллантириш ва ривожлантиришнинг муваффақият мезонлари.....	27
Манфаатдор томонлар (стейкхолдерлар).....	27
Таълим ҳудудлари концепциясини амалга ошириш механизмлари.....	30
Таълим ҳудудлари концепциясининг Ўзбекистон учун долзарблиги ва қўлланилиши	33
Концепцияни Ўзбекистонда кенг татбиқ этиш учун мавжуд салоҳият.....	34
Таълим ҳудудларини жорий этиш натижалари	37
Таълим ҳудудини яратиш ташаббусини ким бошлаши керак?.....	41
Таълим ҳудудини яратишдаги энг биринчи қадам....	43
Таълим ҳудудини яратиш босқичлари.....	45
Хулоса.....	48
“Таълим ҳудудлари” мавзуси бўйича манбалар рўйхати.....	50
Турли мамлакатлардаги таълим ҳудудларига мисоллар.....	54

АББРЕВИАТУРАЛАР ВА ИНГЛИЗ ТИЛИДАГИ АТАМАЛАР РЎЙХАТИ

ДХШ	Давлат-хусусий шериклик
АКТ	Ахборот-коммуникация технологиялари
lifelong learning	ҳаёт давомида таълим олиш
smart city	ақлли шаҳар
transition towns	ўтиш босқичидаги шаҳарлар (барқарор турмуш тарзига)
cohousing	биргалиқда яшаш (жамоат ичида)
learning cities	таълим олувчи шаҳарлар

ПРЕАМБУЛА (МУҚАДДИМА)

Замонавий жамият одамлардан доимий ўрганишни ва тез ўзгарувчан шароитларга мослашишни талаб қилади. Таълим муассаси деворлари билан чегараланган анъанавий таълим модели энди замон талабларига жавоб бермайди. Кундалик ҳаётга таълим жараёнини интеграциялаётган таълим ҳудуди бутун дунё бўйлаб одамлар ва жамоалар муваффақиятли ривожланишининг асосий омилига айланмоқда.

Концепцияда «таълим ҳудудлари» каби тушунчанинг терминологик жиҳатлари кўриб чиқилади, «таълим ҳудудлари» модели ва унинг – режалаштириш, иштирок этиш, фойдаланиш имконияти, молиялаштириш, мониторинг, баҳолаш, жамоатчиликни жалб қилиш ва оммалаштириш каби яратиш босқичлари таърифлари келтирилган. Концепцияда ҳудудларни таълим ҳудудларига айлантириш бўйича амалий тавсиялар берилган ва ушбу моделни Ўзбекистонда қўллаш имкониятлари кўриб чиқилади.

Таълим ҳудудларини яратиш – аҳолининг ҳаёт сифатини ошириш ва таълим имкониятларини яхшилаш орқали ҳудуднинг барқарор ривожланиши учун шарт-шароит яратиш имконини беради. Ушбу вазифани муваффақиятли амалга ошириш учун муайян шароитлар зарур. Авваламбор, бу маҳаллий ҳокимият органларининг «таълим ҳудудлари» ғоясига бўлган сиёсий иродаси ва садоқати, «таълим ҳудудлари»ни ривожлантиришни бошқариш учун жамоавий ташкилотнинг мавжудлиги, шу жумладан маҳаллий ҳокимият вакиллари; бизнес; таълим ва тарбия бериш учун масъул бўлган бошқарув тузилмалари; тўғридан-тўғри ўқитиш ташкилотлар (расмий ва норасмий); илмий тузилмалар, фуқаролик сектори вакиллари. Шунингдек, асосий таълимдан тортиб олий ўқув юрти ва олий ўқув юртидан кейинги таълимгача қадар (расмий, норасмий, информация, инклюзив, оилавий ва жамоат таълими, иш ўргатиш ва иш жойида ўқитиш) таълим ва ўқитишнинг барча шакллари, турлари ва усулларини ўз ичига олган ягона таълим ва ахборот маконини яратиш керак. Барча жараёнларда фуқаролик секторининг иштироки, аҳоли ўртасида ҳаёт давомида таълим маданиятини шакллантириш, таълим сифатини ошириш бўйича доимий фаолият олиб бориш, замонавий таълим технологияларидан фойдаланишни доимий равишда кенгайтириш муҳим аҳамиятга эга.

Таълим ҳудудларини яратиш — давлат, маҳаллий ҳукумат органлари, хусусий сектор ва фуқаролик жамияти саъй-ҳаракатларини мувофиқлаштиришни талаб қиладиган мураккаб вазифадир. Бироқ, таълим ҳудудларига инвестициялар бу келажакка инвестициялар бўлиб, жамиятнинг барча аъзолари, шу жумладан кечиктирилган таъсирлар (келажак авлодларнинг турмуш даражасини ошириш, инновацион маданиятни ривожлантириш, экологик вазиятни яхшилаш ва бошқалар) учун сезиларли фойда келтириши мумкин

АСОСИЙ ТУШУНЧАЛАР

«Таълим ҳудуди» тушунчаси турли даражаларда: бутун мамлакатлардан кичик жамоаларгача қўлланилиши мумкин. Бу атама қатъий белгиланмаган ва контекстга қараб турли маъноларга эга бўлиши мумкин. Таълим ҳудудларининг қуйидаги таърифларини учратишингиз мумкин:

Таълим ҳудудлари — нафақат таълим муассасалари ва дастурлар тўплами, балки ўқитиш ва билим мақоми ва ёшидан қатъий назар, барча аҳоли учун очиқ ва фойдали бўладиган яхлит тизимдир. Бу нафақат иқтисодий ўсишни, балки ижтимоий фаровонлик, инклюзивлик ва экологик масъулиятни ҳам қўллаб-қувватлайдиган барқарор ривожланиш моделидир.

Таълим ва билимларни ривожлантириш кундалик ҳаётнинг ажралмас қисмига айланиши «Таълим ҳудудлари» (шаҳарлар, туманлар, жамоалар) дир. Бундай муҳитда ҳар бир фуқаро, ёши, ижтимоий мавқеи ва таълим даражасидан қатъий назар, нафақат шахсий, балки жамоавий ўсиш ва ҳаёт сифатини яхшилашга ёрдам берадиган ҳаёт давомида таълим олиш имкониятига эга.

«Таълим ҳудудлари» концепцияси аҳолининг барча тоифалари учун таълим қулай ва фойдали бўлиши, шаҳар ва вилоят инфратузилмасининг бир қисмига айланиши керак деган ғоядан келиб чиқади. Шу нуқтаи назардан, таълим ҳамма жойда ва ҳар доим содир бўладиган жараёнга айланади ва таълим ҳудудлари таълим муассасалари, маданий ва жамоат ташкилотлари, корхоналар, маҳаллий ҳокимият органлари ва аҳолининг ўзи ўзаро таъсир қиладиган тизимни ифодалайди.

Таълим ҳудудининг (шунингдек, таълим олувчи минтақа, шаҳар) ягона ёки умумий қабул қилинган таърифи мавжуд эмаслиги сабабли, турли муаллифлар ушбу ҳодисага бағишланган баъзи умумий хусусиятларни аниқлашга ҳаракат қилишади.

Масалан:

«Биринчи хусусияти шундаки – бу ҳудудлар барча ҳамкорлар (давлат органлари, хусусий корхоналар, таълим муассасалари, фуқаролик ташкилотлари ва масъул шахслар) томонидан қўллаб-қувватланган ҳолда, ривожланишнинг асосий омили сифатида ўқитиш ва билимларни тарқатишга эътибор қаратиш бўйича аниқ мажбуриятга эга. Иккинчи хусусияти – глобал рақобатбардош, билимга асосланган саноат салоҳиятини яратиш ва маҳаллий ҳамжамиятнинг инновациялар таъсирида ўзгариш қобилиятини ривожлантириш ниятидир. Бу ерда ҳаёт давомида таълим олиш тамойили барча ёшдаги ва барча даражадаги расмий ва норасмий таълимнинг асосини ташкил этади. Учинчи хусусият – ижтимоий ҳамжамиятга, одамлар ўртасидаги ишончни кенгайтиришга ва барқарор ривожланишга бўлган умумий интилишдир. Баъзи умумий хусусиятларга қарамай, социологик тадқиқотлар шуни кўрсатадики, ҳар бир шаҳар ёки минтақа ўз ривожланиш моделини қуради ва инновациялар орқали билимга асосланган иқтисодиётда рақобатбардош бўлади”¹.

Баъзи муаллифлар ўз таърифларини келтирадилар. Масалан: «таълим ҳудудлари», «таълим олувчи шаҳарлар» тушунчаси ахборот жамияти ривожланишининг объектив глобал тенденциясини ва ушбу тенденцияни мамлакат, минтақа, компания ёки ташкилотдаги реал вазиятга мослаштириш бўйича

¹«Региональная интеграция: опыт обучающихся регионов». В. В. Строев (2008) <https://cyberleninka.ru/article/n/regionalnaya-integratsiya-opyt-obuchayuschih-sya-regionov>. (Дата обращения: 18.03.2025)

ички, маҳаллий саъй-ҳаракатларни бирлаштиради. Жаҳон таълим жараёнининг аниқ прогрессив тенденцияси - бу маҳаллий ҳокимиятлар, шаҳар, минтақа ва бутун мамлакат учун катталар таълими ва ўқишини рағбатлантириш учун мақсадли муҳитни яратиш ҳисобланади. Иқтисодиёт, таълим, маданият, фан, нодавлат нотижорат ташкилотларининг барча субъектлари ҳудудий интеграциясининг ушбу йўналиши маҳаллий ҳокимият органлари кўмагида кўпинча «таълим минтақаси», «таълим олувчи шаҳар», «таълим ҳамжамияти»² деб аталади. Жуда умумий таъриф ҳам мавжуд, масалан, Н. Лонгвортнинг таъкидлашича, «таълим олувчи шаҳар – бу барча фуқароларнинг инсоний салоҳиятини ривожлантириш орқали бойлик яратиш, шахсий ўсиш ва ижтимоий бирликни рағбатлантириш стратегиясига эга бўлган жамоа»³.

Нейротармоқ эса батафсил таъриф келтиради: «таълим ҳудуди» — нафақат жисмоний макон, балки динамик, ривожланаётган муҳит бўлиб, унда нафақат таълим масканлари деворлари ичида, балки ундан ташқарида ҳам содир бўлиб, кундалик ҳаётга интеграциялашган ўқув жараёнидир.

ТАЪЛИМ ҲУДУДИНИНГ АСОСИЙ ХУСУСИЯТЛАРИ:

- *Интеграция:* ўрганиш мактабда, уйда, кўчада, кафеларда, музейларда, кутубхоналарда, кинотеатрларда табиатда содир бўлади.
- *Фаол иштирок этиш:* иштирокчилар ўқув жараёнида фаол иштирок этадилар, ўз таълимининг ҳаммуаллифлари бўлади.

²«Обучающиеся регионы, обучающиеся города» (2007) - Н. Литвинова, С. Кирсанов, О. Иванова, С. Польшкина, О. Балажси https://www.znanie.org/journal/n2_07/Andr.pdf (Мурожаат санаси: 18.03.2025)

³«Creating and Building Learning Communities» (1996., p.9) – N. Longworth. *European Lifelong Learning Initiative: France* (Мурожаат санаси: 18.03.2025)

- **Технологиялар:** рақамли технологиялардан ўрганиш, маълумотларга кириш, алоқа ва ҳамкорликни шахсийлаштириш учун ишлатилади.
- **Очиқлик:** ўқув майдони барча – болалар, катталар, ўқитувчилар, ота-оналар ва жамият аъзолари учун очиқ.
- **Ҳамкорлик:** таълим муассасалари ресурслар ва тажриба алмашиш тармоғини яратиб, бошқа ташкилот ва муассасалар билан яқиндан ҳамкорлик қилади.

Мисоллар:

- Очиқ лабораторияга айлантирилган мактаб ҳовлиси.
 - Интерактив кўргазмалар ва таълим дастурларини таклиф қилувчи музей.
 - Маърузалар, маҳорат дарслари ва онлайн курслар ташкил этувчи шаҳар кутубхонаси.
 - Экология ва табиатшунослик дарслари ўтказиладиган истироҳат боғи.
 - Турли мамлакатлардан келган талабалар, ўқитувчилар ва мутахассисларни бирлаштирган онлайн платформа.
- Таълим ҳудуди — шунчаки жой эмас, балки ҳаёт давомида таълим ва ривожланишга, таълимни инсон ҳаётига интеграциялашга қаратилган концепция. Таълим ҳудудлари концепцияси турли тушунчалардан келиб чиққан ва бутун дунё бўйлаб турли шаклларда амалга оширилмоқда. Ҳойнинг келиб чиқишини қуйидаги таълим концепцияларида топиш мумкин:
- **Ҳамма учун таълим:** барча одамларга таълим бериш ғояси XVIII асрда, Маърифат даврида пайдо бўлган. Бироқ, бу ғоя XX асрда умумий таълим тизимларининг ривожланиши ва аҳолининг саводхонлик даражасининг ошиши билан кенг тарқалди.
 - **Кўникмаларни ривожлантириш:** XX асрда технологиянинг жадал ривожланиши ва меҳнат бозоридаги ўзгаришлар ту-

файли кўникмаларни ривожлантиришнинг аҳамияти ортди. Бу касбий таълим ва қайта тайёрлаш тизимларининг яратилишига олиб келди.

- *Барқарор ривожланиш*: XX аср охири ва XXI аср бошларида барқарор ривожланишнинг аҳамияти ортди. Бу атроф-муҳитни асраш ва яшил технологияларни ривожлантиришга интилаётган «яшил» ҳудудлар ва таълим ҳудудлари ғоясининг пайдо бўлишига олиб келди.

- *Ахборот-коммуникация технологиялари*: ахборот-коммуникация технологияларининг (АКТ) ривожланиши таълим учун янги имкониятлар яратди. Онлайн курслар, мобил иловалар ва бошқа АКТ воситалари таълимни янада қулайроқ ва мослашувчан қилди.

Таълим ҳудудларининг замонавий концепцияси қуйидаги тенденцияларни акс эттиради:

- *Глобал ўзаро боғлиқлик*: глобаллашув ва халқаро ҳамкорликнинг ривожланиши туфайли халқаро тажриба ва билим алмашишнинг аҳамияти ортди.

- *Lifelong learning (ҳаёт давомида таълим олиш)*: ўзгаришлар тез содир бўладиган ва кўникмалар тезда эскирадиган замонавий дунёда ҳаёт давомида таълим олиш заруратига айланди.

- *Барқарор ривожланиш*: бу тенденция кўплаб мамлакатлар ва халқаро ташкилотлар учун асосий устувор йўналишга айланди.

«Таълим ҳудудлари» концепцияси ривожланишда давом этмоқда ва у аллақачон кўплаб мамлакатлар ва халқаро ташкилотларнинг эътиборини тортди, улар буни кўплаб глобал муаммоларни ҳал қилишнинг калити деб билишади.

«Таълим ҳудудлари» контекстидаги **«ҳудуд»** атамаси географик маконни ҳам, унинг чегараларидан ташқарига чиқадиган тушунчаларни ҳам англатиши мумкин бўлган бир нечта маъноларга эга.

Масалан:

- *Географик макон.* Бу шаҳар, туман, вилоят, қишлоқ ёки ҳатто кичик бир ер майдони бўлиши мумкин. Аммо «таълим ҳудуди» контекстида бу нафақат ўз чегараларига эга бўлган ер майдони, балки турли хил ижтимоий, иқтисодий ва маданий жараёнлар содир бўладиган макондир.
- *Ижтимоий тизим.* “ҳудуд» нафақат жисмоний маконни, балки унда яшовчи одамларни, уларнинг муносабатлари, маданияти, тарихи, инфратузилмаси ва муассасаларини ҳам ўз ичига олади. Бу ўрганиш ва ўзгартиришга қодир ижтимоий тизим.
- *Ўзаро ҳамкорлик тизими.* «таълим ҳудуди» — нафақат пассив макон, балки турли иштирокчилар: давлат ва маҳаллий ҳокимият органлари, аҳоли, бизнес, таълим муассасалари ва жамоат ташкилотлари ўртасидаги ўзаро ҳамкорлик тизимидир. Ушбу иштирокчиларнинг ўзаро ҳамкорлиги ва уларнинг муаммоларни ҳал қилиш ва умумий мақсадларга эришиш йўлидаги биргаликдаги фаолияти ҳудудни ўқитиш ва ривожлантириш учун шароит яратади.
- *Тажрибалар учун макон.* «таълим ҳудуди» — бу янги ёндашувлар, технологиялар ва амалиётлар билан тажриба ўтказиш мумкин бўлган жой. Бу хатолардан сабоқ олиш, ўзгаришларга мослашиш ва барқарор келажакни яратиш имкониятидир.

Шундай қилиб, «**таълим ҳудуди**» — контекстидаги «**ҳудуд**» нафақат жисмоний макон, балки турли иштирокчиларнинг ўзаро таъсири содир бўладиган, ўрганиш ва ривожланишга ёрдам берадиган мураккаб тизимдир.

«Таълим ҳудуди» контекстида «таълим» атамаси ҳам оддий билим олиш – маъносидан ташқарига чиқадиган маънога эга.

Бу ҳудуднинг қуйидаги қобилиятга эга:

- *Ўзгаришларга мослашиш.* Дунё доимо ўзгариб туради ва

ҳудудлар яшаши ва ривожланиши учун ўзгаришларга тайёр бўлиши керак. «Таълим ҳудуди» ўзгаришларни таҳлил қилиш, уларнинг таъсирини баҳолаш ва янги шароитларга мослашиш қобилиятига эга. Бу иқтисодий моделни ўзгартириш, янги технологияларни жорий этиш, янги тармоқларни ривожлантириш ва ҳоказоларда намоён бўлиши мумкин.

- *Тажриба орқали ўрганиш.* «Таълим ҳудуди» хато қилишдан қўрқмайди, балки улардан ўрганиш имконияти сифатида фойдаланади. У ўз тажрибасини таҳлил қилади, бошқа ҳудудлар тажрибасини ўрганади ва илғор тажрибаларни жорий қилади. Бу унга келажакда хатолардан қочиш ва муаммоларни янада самарали ҳал қилиш имконини беради.

- *Инновацияларни ривожлантириш.* «Таълим ҳудуди» — нафақат билим истеъмолчиси, балки янги ғоялар ва ечимлар манбаи ҳамдир. У инновациялар яратиш, янги маҳсулот ва хизматларни ишлаб чиқиш, янги технологияларни жорий этиш имкониятига эга. Бу ривожланиш ва рақобатбардошлик учун янги имкониятлар яратиш имконини беради.

- *Ташқи дунё билан мулоқот қилиш.* «Таълим ҳудуди» ташқи дунёдан ажралмайди, балки у билан фаол ўзаро алоқада бўлади. У бошқа ҳудудлар тажрибасини ўрганади, сармоя жалб қилади, халқаро алоқаларни ривожлантиради. Бу ривожланиш учун зарур бўлган янги билим, технология ва ресурсларни олиш имконини беради.

- *Таълим олиш учун шароит яратиш.* «Таълим ҳудуди» ўз аҳолисининг мактаб таълимидан тортиб то ҳаёт давомида таълим олиши учун шароит яратади. У таълим ресурсларидан фойдаланишни таъминлайди, ахборот инфратузилмасини ривожлантиради, қайта тайёрлаш ва малака ошириш дастурларини яратади. Бу инсон капиталининг юқори даражасини сақлаб қолиш ва барқарор ривожланишни таъминлаш имконини беради.

Умуман олганда, «Таълим ҳудуди» — доимий равишда ри-

вожланиб борувчи, ўзгаришларга мослашадиган, хатолардан сабоқ оладиган ва ўз аҳолисини ўқитиш учун шароит яратадиган динамик тизимдир. Таълим олиш ҳудуди маъмурий географик бирлик (вилоят, шаҳар, туман, қишлоқ ва бошқалар) чегараларига тўғри келиши мумкин ёки алоҳида корхона, таълим муассасаси ёки ташкилот таркибида бўлиши ҳам мумкин. «Таълим ҳудуди» атамаси нафақат одамлар, балки географик маконлар, шунингдек, турли ташкилотлар, муассасалар, жамоалар ўрганиши ва ривожланиши мумкинлиги ҳақидаги ғояни акс эттиради.

**ТАЪЛИМ ҲУДУДЛАРИНИ ЯРАТИШДАГИ МАҚСАД,
ВАЗИФА ВА ЗАРУР ЧОРА-ТАДБИРЛАР**

Ҳудудларни (шаҳарлар, қишлоқлар, ҳамжамиятлар ва бошқалар) таълим олувчи ҳудудга қайта ўзгартиришнинг асосий мақсади доимий ўрганиш, аҳолининг фаровонлиги ва ҳаёт сифатини яхшилаш кўникмаларини ривожлантириш учун қўлай муҳит яратишдир. Таълим ҳудудларини яратишда ўзгаришлар нафақат таълим жиҳатларига, балки ижтимоий, иқтисодий ва маданий соҳаларга ҳам таъсир қилади. Бундай ўзгаришларнинг асосий вазифалари:

- Таълим даражасини ошириш (барча ёш гуруҳлари учун қўлай ва сифатли таълимни таъминлаш).
- Кўникмаларни ривожлантириш (аҳолини меҳнат бозоридаги ўзгаришларга тайёрлаш ва янги технологияларни жорий этиш).
- Барқарор ҳамжамиятларни яратиш (маҳаллий муаммоларни ҳал қилишда иштирок этишга қодир фаол фуқароларни шакллантириш).
- Иқтисодий ривожланишни рағбатлантириш (маҳаллий бизнесни қўллаб-қувватлаш ва таълим ва инновациялар орқали янги иш ўринларини яратиш).
- Ҳаёт сифатини яхшилаш (таълим, маданият ва ижтимоий хизматлардан адолатли фойдаланиш орқали фуқароларнинг фаровонлигини ошириш)

Ушбу муаммоларни ҳал қилиш учун бир қатор аниқ чора-тадбирларни амалга ошириш керак:

- Аҳолининг таълимга бўлган эҳтиёжлари ва умидларини, шу жумладан меҳнат бозори эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда таҳлил қилиш ва баҳолаш.
- Ушбу умидларни амалга ошириш учун барча мавжуд ресурслар ва имкониятларни ўрганиш.
- Заруратга кўра қўшимча таълим инфратузилмасини яратиш.
- Аниқланган эҳтиёжларга жавоб берадиган таълим дастурлари ва курсларини ишлаб чиқиш.
- Таълим муассасалари, бизнес ва маҳаллий ҳокимият органлари ўртасидаги ҳамкорликни мустаҳкамлаш.
- Маҳаллий аҳолини қарорлар қабул қилиш жараёнларига ва ташаббусларни амалга оширишга жалб қилиш.
- Таълимнинг аҳамияти ҳақида хабардорликни ошириш учун ахборот кампанияларини ўтказиш.
- Тадбиркорликда стартаплар ва янги йўналишларни ривожлантириш учун шароит яратиш.
- Ўқишга қизиққан аҳолини нафақат касбий маҳорат, балки тадбиркорлик кўникмалари, шунингдек, инновацион фикрлашга ўргатиш.
- Ҳамкорлик ва ўзаро ёрдамга тайёр бўлган маҳаллий ҳамжамиятларни шакллантиришни қўллаб-қувватлаш.
- Аҳолининг ижтимоий алоқалари ва ўзаро муносабатларини мустаҳкамлашга ҳисса қўшиш.
- Таълим ташаббуслари самарадорлигини мониторинг қилиш ва баҳолаш тизимини яратиш.
- Аҳолидан олинган маълумотлар ва фикр-мулоҳазалар асосида стратегияни ўзгартириш.
- Қўшма лойиҳаларни амалга ошириш учун ННТлари, хусусий компаниялар ва давлат органлари билан ҳамкорликни йўлга қўйиш.

Мақсадлар, вазифалар ва тадбирларни амалга ошириш таълим олувчи ҳудуднинг барқарор моделини яратишга ёрдам беради, бу эса ўз навбатида унинг фуқаролари фаровонлигини оширишга ва бутун ҳудудни ривожлантиришга олиб келади.

ТАЪЛИМ ҲУДУДИ МОДЕЛИ

Таълим ҳудудлари (шаҳарлар, қишлоқлар, жамоалар) концепцияси маҳаллий ҳамжамиятларнинг барча даражадаги таълим ва таълим жараёнининг фаол иштирокчисига айланиши моделидир. Бу аҳоли ўртасида доимий ўрганиш ва малака ошириш учун қулай муҳит яратиш, шунингдек, турли таълим ресурслари ва ташаббусларини бирлаштиришга қаратилган ёндашувдир.

Агар концепция фундаментал ғоя бўлса, уни амалга ошириш механизмларининг батафсил тавсифисиз «таълим ҳудудлари» нинг мавҳум тасвири бўлса, унда модель - бу концепциянинг конкретлаштирилган тасвири, ҳудудни самарали ўрганиш, мослаштириш ва ривожлантиришга имкон берадиган шаблон тури. Аммо бу шаблон қатъий асосни ўрнатмайди, аксинча, бу ҳар бир ҳудуднинг ўзига хос шароитлари ва эҳтиёжларига мослаштирилиши мумкин бўлган мослашувчан воситадир. Модель концепциядан кўра батафсилроқ ва ҳар хил турдаги ҳудудлар (шаҳар, қишлоқ, жамоа) учун кичик фарқларга эга бўлиши мумкин. Масалан, музей ва театрларда таълим шаҳарда, қишлоқда яна бир нарса долзарб бўлади, масалан, сабзавот етиштириш, маҳаллада ҳунармандчилик маҳорати бўйича семинарлар ўтказиш ва ҳоказо. Қуйидаги моделлар жуда тахминий. Ҳудудлар уларнинг эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда уларни ўзлари такомиллаштиришлари керак. Таълим ҳудудлари моделларига мисоллар концепциядан уни амалда амалга оширишга қандай ўтишни кўрсатади.

Таълим ҳудуди моделини унинг асосий элементлари ёрдамида ҳам тасвирлаш мумкин.

Мақсадлар ва қадриятлар

- Қарашлар. Таълим ҳудуди қандай келажакни яратмоқчи? У ҳаётида қандай ўзгаришларни кўришни хоҳлайди?
- Миссияси. Таълим ҳудуди ўз қарашларига қандай эришади? У қандай ҳаракатлар қилади?
- Қадриятлари. Таълим ҳудудининг асосида қандай тамойиллар ва эътиқодлар ётади? Унинг ривожланиши учун қандай хусусиятлар муҳим?

Тузилиши ва бошқаруви

- Бошқарув. Таълим ҳудуди қандай бошқарилади? Ким қарор қабул қилади? Фуқаролар қандай жалб этиладилар?
- Ҳамкорлик. Таълим ҳудуди қайси ташкилот ва муассасалар билан ҳамкорлик қилади? Ушбу ҳамкорликлар унинг ривожланишига қандай ҳисса қўшади?
- Молиялаштириш. Таълим ҳудуди қандай молиялаштирилади? Қандай молиялаштириш манбаларидан фойдаланилади?

Таълим ресурслари ва дастурлари

- Очиқлилиги. Таълим ҳудудида таълим олиш имкониятлари қандай? Қандай таълим муассасалари мавжуд?
- Хилма-хиллиги. Қандай турдаги таълим дастурлари таклиф этилади? Қайси ёш гуруҳлари ва фаолият соҳалари учун?
- Сифати. Таълим ҳудудида таълим сифати қандай таъминланади? Сифатни баҳолаш учун қандай мезонлар қўлланилади?

Инновация ва ривожланиш

- Технологиялар. Таълим ҳудудида таълимни ривожлантириш учун технологиялардан қандай фойдаланилади? Қандай инновацион платформалар ва ресурслардан фойдаланилади?
- Тадбиркорлик. Таълим ҳудудида тадбиркорлик қандай рағбатлантирилади? Қандай дастурлар ва ташаббуслар мавжуд?
- Ижтимоий жавобгарлик. Таълим ҳудуди аҳоли ўртасида ижтимоий масъулиятни ривожлантиришга қандай ҳисса қўшади? Қандай дастурлар ва ташаббуслар мавжуд?

Ўлчаш ва баҳолаш

- Кўрсаткичлар. Таълим ҳудудининг муваффақиятини баҳолаш учун қандай кўрсаткичлар қўлланилади? Унинг одамлар ҳаётига таъсири қандай ўлчанади?
- Мониторинг. Таълим ҳудудининг ривожланиши қандай кузатилади? Унинг фаолиятини мониторинг қилиш ва баҳолаш учун қандай механизмлар қўлланилади?

«ТАЪЛИМ ҲУДУДЛАРИ» МОДЕЛЛАРИГА МИСОЛЛАР

«Таълим олувчи маҳалла» модели

Маҳалла, барча ёшдаги ва аҳоли гуруҳлари учун таълим олиш имкониятини таъминлаш орқали ҳаёт давомида таълим олиш учун шароит яратишга интилади. У анъанавий ўқитиш усуллари, замонавий технологиялар ва кўникмаларни ривожлантиришга инновацион ёндашувлардан фойдаланади. Таълим олувчи маҳалла — шунчаки одамлар яшайдиган ҳудуд эмас. Бу ўз таълим муҳитини фаол ривожлантираётган ва ёши,

маълумоти, касби, қизиқишлари ва имкониятларидан қатъий назар, барча аҳоли учун таълим ва малака ошириш учун шароит яратишга интиладиган жамоадир.

«Таълим олувчи маҳалла» нинг асосий белгилари

- Аҳолининг фаол иштироки. Таълим олувчи маҳалла барча аҳолининг таълим ва ривожланиш жараёнида биргаликда иштирок этиш тамойилига асосланади. Одамлар билим ва тажриба алмашадилар, маҳорат дарслари ташкил қиладилар, лойиҳа ва ўқув дастурларида қатнашадилар.
- Таълим ресурсларининг очиқлиги. Таълим олувчи маҳалла анъанавий (мактаблар, кутубхоналар, клублар) ва замонавий (онлайн платформалар, мобил иловалар, ахборот марказлари) турли хил таълим ресурсларидан фойдаланиш имкониятига эга.
- Таълимнинг турли шакллари. Таълим олувчи маҳаллада таълим турли шаклларда бўлиши мумкин: курслар, тренинглар, маҳорат дарслари, семинарлар, муҳокамалар, лойиҳа фаолияти, кўнгиллилар ва бошқалар.
- Жорий кўникмаларга эътибор қаратиш. Машғулотлар замонавий дунёда муваффақиятли ҳаёт ва ишлаш учун зарур бўлган кўникмаларни ривожлантиришга қаратилган. Бу компьютер кўникмалари, тил курслари, молиявий саводхонлик, тадбиркорлик кўникмалари, ижодий маҳорат дарслари ва бошқалар бўлиши мумкин.
- Ижтимоий инклюзия. Таълим олувчи маҳалла таълими ёши, маълумоти, ижтимоий мавқеи ва имкониятларидан қатъий назар, ҳамма учун очиқ бўлишини таъминлашга интилади.
- Барқарор ривожланиш. Таълим олувчи маҳалла барқарор ривожланиш тамойилларини ҳисобга олади ва таълим атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, маҳаллий иқтисодиётни

ривожлантириш ва янада адолатли ва тенг ҳуқуқли жамиятни яратишга ҳисса қўшишини таъминлашга интилади.

Таълим олувчи маҳалладаги ташаббусларга мисоллар

- Нафақадагилар учун компьютер саводхонлиги курсларини ташкил этиш.
- Болалар ва ўсмирлар учун қизиқишлар клубини яратиш.
- Шахсий томорқаларда сабзаёт етиштириш бўйича маҳорат дарслари ўтказиш.
- Катталар учун молиявий саводхонлик бўйича семинарлар ташкил этиш.
- Аҳоли ўртасида билим ва тажриба алмашиш учун онлайн платформа яратиш.

Таълим олувчи маҳалланинг афзалликлари

- Ҳаёт сифатини яхшилаш: ўрганиш ва кўникмаларни ривожлантириш одамларнинг ҳаёт сифатини яхшилашга, уларнинг мустақиллиги ва ўзига ишончини оширишга ёрдам беради.
- Ижтимоий интеграция: Таълим олувчи маҳалла аҳолининг ижтимоий интеграциялашувига, улар ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлашга ва янада яхлит жамиятни яратишга ёрдам беради.
- Иқтисодий ривожланиш: Кўникмаларни ривожлантириш одамларнинг меҳнат бозорида рақобатбардошлигини оширади ва маҳаллий иқтисодиётни ривожлантиришга ёрдам беради.
- Адолатли ва тенг ҳуқуқли жамият яратиш: таълим олувчи маҳалла ижтимоий мавқеи ва имкониятларидан қатъи назар, таълим ҳамма учун очиқ бўлишини таъминлашга интилади.
- Таълим олувчи маҳалла – бу одамлар ҳаётида кўплаб ижобий ўзгаришларга олиб келиши мумкин бўлган жамиятни ривожлантиришга инновацион ёндашув.

«Таълим олувчи шаҳар» модели

Инновацион иқтисодий ривожлантириш ва тадбиркорлик учун шароит яратишга интилаётган шаҳар. У сифатли таълим ва малакавий тайёргарлик имкониятини беради, шунингдек, технологик тараққиёт учун зарур бўлган инфратузилмани ривожлантиради.

Таълим олувчи шаҳарнинг асосий хусусиятлари

- Долзарб кўникмаларга эътибор қаратиш: таълим олиш замонавий дунёда муваффақиятли ҳаёт ва ишлаш учун зарур бўлган кўникмаларни ривожлантиришга қаратилган. Бу АКТ, тадбиркорлик, ижодкорлик, маданият, экология, соғлиқни сақлаш, барқарор ривожланиш ва бошқа соҳалардаги кўникмалар бўлиши мумкин.
- Таълим олишга инновацион ёндашувлар: таълим олувчи шаҳар замонавий ўқитиш усулларида, жумладан, онлайн платформалар, мобил иловалар, интерактив ўқув материаллари, мутахассисларнинг маҳорат дарслари ва бошқалардан фойдаланади.
- Таълим ресурсларининг очиқлиги: таълим олувчи шаҳарда турли хил анъанавий (мактаблар, кутубхоналар, музейлар, театрлар, университетлар) ва замонавий (онлайн платформалар, мобил иловалар, ахборот марказлари) таълим ресурсларидан фойдаланиш имконияти мавжуд.
- Аҳолининг фаол иштироки: таълим олувчи шаҳар барча аҳолининг таълим ва ривожланиш жараёнида биргаликда иштирок этиш тамойилига асосланади. Одамлар билим ва тажриба алмашадилар, маҳорат дарслари ташкил қиладилар, лойиҳа ва ўқув дастурларида қатнашадилар.
- Барқарор ривожланиш: таълим олувчи шаҳар барқарор ривожланиш тамойилларини ҳисобга олади ва таълим олиш

атроф-муҳитни муҳофаза қилиш, маҳаллий иқтисодий ривожлантириш ва янада адолатли ва тенг ҳуқуқли жамиятни яратишга ҳисса қўшишини таъминлашга интилади.

- Ижтимоий инклюзия: таълим олувчи шаҳар ёши, маълумоти, ижтимоий мавқеи ва имкониятларидан қатъий назар, ҳамма учун таълим олиш имкониятини таъминлашга интилади.

Таълим олувчи шаҳардаги ташаббусларга мисоллар

- Жамоат марказларида нафақадагилар учун компьютер саводхонлиги курсларини ташкил этиш.
- Истироҳат боғлари ва кутубхоналарда болалар ва ўсмирлар учун қизиқишларига қараб клублар яратиш.
- Музей ва галереяларда турли ижодий йўналишларда маҳорат дарсларини ўтказиш.
- Бизнес-инкубаторларда катталар учун молиявий саводхонлик ва тадбиркорлик бўйича семинарлар ташкил этиш.
- Шаҳар аҳолиси ва мутахассислар ўртасида билим ва тажриба алмашиш учун онлайн платформа яратиш.
- Шаҳар аҳолисига таълим ресурслари ва тадбирларини топишга ёрдам берадиган мобил иловани ишлаб чиқиш.

Таълим олувчи шаҳарнинг афзалликлари

- Шаҳарнинг рақобатбардошлигини ошириш: ўқитиш ва малага ошириш шаҳар аҳолисини меҳнат бозорида рақобатбардошлигини таъминлайди ва маҳаллий иқтисодий ривожлантиришга ҳисса қўшади.
- Янги иш ўринларини яратиш: кўникмалар ва тадбиркорликни ривожлантириш шаҳарда янги иш ўринларини яратишга ёрдам беради.
- Ҳаёт сифатини яхшилаш: кўникмаларни ўргатиш ва ривожлантириш одамларнинг ҳаёт сифатини яхшилашга, улар-

нинг мустақиллиги ва ўзига ишончини оширишга ёрдам беради.

- Ижтимоий интеграция: таълим олувчи шаҳар аҳолининг ижтимоий интеграциялашувига, улар ўртасидаги алоқаларни мустаҳкамлашга ва янада яхлит жамиятни яратишга ёрдам беради.
- Анъаналар ва маданий меросни сақлаш: таълим олувчи шаҳар ўз таълим дастурига келажак авлодлар учун сақлаб қолишга мўлжалланган шаҳарнинг анъаналари ва маданий меросини ўрганиш дарсларини киритиши мумкин.
- Барқарор ривожланиш: таълим олувчи шаҳар атроф-муҳитни асраш ва янада адолатли ва тенг ҳуқуқли жамият яратишга ҳисса қўшишини таъминлашга интилади.

ТАЪЛИМ ХУДУДЛАРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ АСОСИЙ ТАМОЙИЛЛАРИ

- Ушбу ҳудудда қулай, самарали ва натижали таълим инфратузилмасини яратиш мақсадида муайян «таълим ҳудудлари» нинг сиёсати, таълими, фан, бизнес ва давлат институтларининг интеграцияси.
- Меҳнат бозоридаги талабни ҳисобга олган ҳолда касбий тайёргарликнинг устувор йўналишларини белгилаш ва касбий кўникмаларни шакллантириш
- Мутахассислар ва фуқаролик сектори вакиллари билан аҳоли учун устувор «юмшоқ» кўникмалар рўйхатини муҳокама қилиш.
- Аҳолининг таълим ва таълимга бўлган шахсий эҳтиёжларининг устувор рўйхатини жамоатчилик билан муҳокама қилиш.
- Муайян ҳудуд (маҳалла, туман, қишлоқ ва бошқалар) да ҳар йили ишлаб чиқиладиган (давлат, бизнес, фан, таълим ва жамоат ташкилотлари вакиллари томонидан) таълим ва кадрлар тайёрлашни ривожлантириш стратегияси.

- Таълим олувчи ҳудудни ривожлантириш бўйича жамоатчилик томонидан муҳокама қилинган стратегия.
- Аҳолини барча таълим имкониятлари (веб-сайтлар, ижтимоий тармоқлар, махсус мобил иловалар) ва меҳнат бозоридаги мавжуд бўш иш ўринлари ҳақида кенг хабардор қилиш.
- Таълим ва ўқитишда институционал чегараларнинг очиқлиги (билим ва тажриба турли даражадаги, шакл ва турдаги таълим муассасалари ўртасида эркин ўтади).
- Расмий таълим муассасаларига норасмий усуллар ва йўналишларни татбиқ этиш.
- Қўшма ресурслар. Масалан, норасмий таълим ташкилотлари фаолияти учун расмий таълим муассасаларининг сайтлари ва мутахассислари/ экспертларидан фойдаланиш (ва аксинча).
- Тажриба алмашиш ва ҳаёт давомида таълим ва таълимнинг инновацион йўналишларини (маҳаллий ва хорижий) кенг ёритиш.
- Рақамли технологиялардан таълим ва ҳаёт давомидаги таълимни ривожлантиришга ҳудудий ёндашувни оммалаштиришда фойдаланиш.
- Ижодий касб эгаларини (рассомлар, мусиқачилар, дизайнерлар ва бошқалар) «таълим ҳудудлари» концепциясини ёритишда жалб қилиш.
- Аҳолини кенг хабардор қилиш мақсадида «таълим ҳудудлари» ғоясига бағишланган даврий байрамлар, фестиваллар, ярмаркалар ташкил этиш.
- Ҳар чоракда ва ҳар йили ўтказиладиган тадбирлар тўғрисида жамоатчиликка шаффоф молиявий ҳисобот топшириш.
- Ушбу ёндашувни амалга оширувчи бошқа чекка ҳудудлар билан онлайн форматдаги ютуқларни даврий муҳокама қилиш.
- Ҳудудий ёндашувни амалга оширишнинг бориши тўғрисида экспертлар ва жамоатчиликни хабардор қиладиган кичик экспресс тадқиқотлар ва сўровлар ўтказиш.

ҲУДУДНИ «ТАЪЛИМ ОЛУВЧИ»ГА АЙЛАНТИРИШ

УЧУН ЗАРУР ШАРТЛАР

- Сиёсий ирода ва маҳаллий ҳокимият органларининг «таълим ҳудудлари» ғоясига содиқлиги.
- Маҳаллий ҳокимият, бизнес, таълим ва таълимни таъминлаш учун масъул бўлган бошқарув тузилмалари, бевосита таълим ташкилотлари (расмий ва норасмий), илмий тузилмалар вакиллари йўз ичига олган «таълим ҳудудлари»нинг ривожланишини бошқарувчи жамоавий субъектнинг мавжудлиги.
- Таълим хизматлари миждозларининг сўровлари ҳам ташкилотларнинг, ҳам жисмоний шахсларнинг эҳтиёжларини ҳақиқатда акс эттириши ва шунинг учун ҳам меҳнат бозорини, ҳам фуқароларнинг индивидуал эҳтиёжларини малакали, асосли ўрганиш асосида шакллантириш керак.
- Асосий таълимдан тортиб университет ва олий ўқув юртидан кейинги таълимгача бўлган таълим ва таълимнинг барча шакллари ва турларини ўз ичига олган (расмий, норасмий, информал, шу жумладан инклюзив, оилалар ва жамоаларда таълим, иш жойида ўқитиш ва иш тайёргарлиги) ягона таълим маконини яратиш. Ягона макон деганда таълим фалсафаси, қонунчилик базаси, умумий қадриятлар, мақсадлар, шунингдек, айрим ҳолларда умумий жисмоний макон ва умумий таълим ресурсларининг бирлиги тушунилади.
- Билим, тажриба алмашиш, доимий мулоқот, фикр-мулоҳазалар ва барча манфаатдор томонларнинг, шу жумладан кенг жамоатчиликнинг хабардорлигини таъминлайдиган ягона ахборот маконини яратиш.
- Фуқаролик секторининг барча жараёнларда бошқарув қарорлари ва олинган натижаларнинг жамоатчилик экспертизаси сифатида иштирок этиши.
- Аҳоли ўртасида ҳаёт давомида таълим маданиятини шакллантириш.

“ТАЪЛИМ ҲУДУДЛАРИ” концепцияси

- Таълим сифатини ошириш бўйича доимий фаолият.
- Замонавий таълим технологияларидан фойдаланишни доимий равишда кенгайтириш

«ТАЪЛИМ ҲУДУДЛАРИ» НИ ШАКЛЛАНТИРИШ ВА РИВОЖЛАНТИРИШ МУВАФФАҚИЯТИ МЕЗОНЛАРИ

Баъзи мамлакатлар тажрибаси бизга «таълим ҳудудлари» ни муваффақиятли яратиш ва ривожлантириш учун қуйидаги мезонларни айтиб ўтиш имконини беради:

- Ҳудуднинг асосий субъектлари ўртасидаги ишончли ўзаро ҳамкорлик
- Ҳукумат ёрдами
- Ҳудуднинг мақсадли гуруҳлари эҳтиёжларини қондириш
- Алоқа тузилмаларининг очиқчилиги
- «Таълим ҳудудларини» ривожлантиришни қўллаб-қувватлаш учун илмий салоҳиятнинг мавжудлиги
- Самарали таълим маркетинги
- Жараён етакчисининг мавжудлиги

МАНФААТДОР ТОМОНЛАР (СТЕЙКХОЛДЕРЛАР)

Таълим олувчи ҳудудни яратишда кўплаб манфаатдор томонлар иштирок этадилар, уларнинг ҳар бири ўз қизиқишлари ва манфаатларига эга:

Давлат органлари

- Миллий ҳукумат: стратегиялар, сиёсатлар ишлаб чиқади, бюджет ажратади, фаолиятни тартибга солади, қулай муҳит яратади.
- Минтақавий ва маҳаллий ҳокимият органлари: стратегияларни амалга оширади, лойиҳаларни мувофиқлаштиради,

инфратузилма учун масъулият, маҳаллий ҳамжамият билан ўзаро ҳамкорлик қилади.

- Фан ва таълим вазирликлари: ўқув дастурлари, стандартларни ишлаб чиқади, таълимни молиялаштиради, илмий-тадқиқот фаолиятини қўллаб-қувватлайди.
- Иқтисодиёт, меҳнат ва ижтимоий сиёсат вазирликлари: иқтисодиётни ривожлантириш, иш ўринлари яратиш, тадбиркорликни қўллаб-қувватлашга кўмаклашади.

Таълим муассасалари

- Мақтаблар, техникумлар, университетлар: ўқув дастурларини ишлаб чиқиш, таълим хизматларини кўрсатиш, мутахассислар тайёрлаш, таълимни ривожлантириш лойиҳаларида иштирок этади.
- Касбий таълим марказлари: ишчиларни ўқитади, малака ошириш курсларини ўтказади, қайта тайёрлаш дастурларида иштирок этади.
- Илмий-тадқиқот институтлари: тадқиқот олиб боради, янги технологияларни ишлаб чиқади, таълим лойиҳаларида иштирок этади.

Бизнес

- Минтақада фаолият юритувчи компаниялар: таълимга сармоя киритади, иш ўринлари яратади, амалиёт ўташ, ўқув дастурларини ишлаб чиқишда иштирок этади.
- Стартаплар ва инновацион компаниялар: янги технологияларни ишлаб чиқади, таълимни ривожлантиришга ёрдам берадиган маҳсулот ва хизматларни яратади.
- Молиявий институтлар: таълим лойиҳаларини молиялаштиради ва инновацияларни қўллаб-қувватлайди.

Фуқаролик жамияти

- Нодавлат нотижорат ташкилотлари: таълим дастурларини ишлаб чиқади, таълим олувчиларга ёрдам кўрсатади, таълим олиш ҳуқуқларини ҳимоя қилади, давлат лойиҳаларида иштирок этади.
- Ижтимоий ҳаракатлар: таълим соҳасида фуқаролар манфаатларини ҳимоя қилади, қарорлар қабул қилишда иштирок этади, жамоатчилик муҳокамаларини ташкил этади.
- Ота-оналар қўмиталари: болалар манфаатларини ҳимоя қилади, мактабларни бошқаришда иштирок этади, таълим лойиҳаларини қўллаб-қувватлайди.

Маҳаллий аҳоли

- Талабалар: таълим оладилар, таълим ресурсларидан фойдаланадилар, лойиҳаларда иштирок этадилар, янги таълим хизматларига талабни шакллантирадилар.
- Ишчилар: иш қидирадилар, малака оширадилар, қайта тайёрлаш дастурларида қатнашадилар, янги таълим хизматларига интиладилар.
- Ота-оналар: болаларнинг сифатли таълим олишлари ҳақида қайғурадилар, мактаблар ҳаётида иштирок этадилар ва таълим лойиҳаларини қўллаб-қувватлайдилар.

Экспертлар

- Ўқитувчилар, олимлар, таълим соҳасидаги мутахассислар: эксперт баҳосини беради, ўқув дастурларини ишлаб чиқади, лойиҳаларда иштирок этади, давлат органлари ва корхоналарга маслаҳатлар беради.
- Инновациялар ва технологиялар соҳасидаги мутахассислар: таълимни ривожлантиришга ҳисса қўшадиган янги

технологиялар, маҳсулотлар ва хизматларни ишлаб чиқади, давлат органлари ва корхоналарга маслаҳатлар беради.

- Иқтисодиёт, социология, демография соҳаларидаги мутахассислар: таълим ривожига таъсир этувчи иқтисодий ва ижтимоий омилларни таҳлил қилади, прогнозлар беради.

Оммавий ахборот воситалари

Газеталар, журналлар, телеканаллар, интернет нашрлари: таълим олувчи ҳудудни яратиш бўйича фаолиятни ёритади, жамиятни хабардор қилади, жамоатчилик фикрини шакллантиради, камчиликларни танқид қилади, ривожланишни рағбатлантиради.

Халқаро ташкилотлар

- Халқаро таълим ташкилотлари: эксперт билимларни тақдим этади, лойиҳаларни молиялаштиради, тажриба алмашади, илғор тажрибаларни тарғиб қилади.

- Халқаро ривожланиш ташкилотлари: молиявий ва техник ёрдам кўрсатади, таълимни ривожлантириш лойиҳаларини қўллаб-қувватлайди ва инновацияларни рағбатлантиради.

Барча манфаатдор томонлар ўзаро боғланган ва таълим ҳудудларини яратишда муваффақиятга эришиш учун уларнинг самарали ўзаро таъсирини таъминлаш керак.

ТАЪЛИМ ҲУДУДЛАРИ КОНЦЕПЦИЯСИНИ АМАЛГА ОШИРИШ МЕХАНИЗМЛАРИ

Интеграциялашган таълим муҳитини яратиш

- Ресурсларни бирлаштириш, масалан, таълим муассасаси кутубхоналар, музейлар, маданият марказлари билан ҳам-

корлик қилади, машғулотлар ва ўқув тадбирларини ўтказиш учун жамоат жойларидан фойдаланади.

- Рақамли воситалардан фойдаланиш: онлайн платформалар, мобил иловалар, виртуал экскурсиялар таълим ресурсларига киришни кенгайтиради ва ўрганишни янада интерактив ва қулай қилади.

- Ягона платформа яратиш: қулайлик ва шаффофлик учун ресурслар, ўқув дастурлари, тадбирлар тўғрисидаги маълумотларни ягона тизимга бирлаштириш.

Таълим олувчиларнинг роли ва фаоллигини ошириш

- Лойиҳавий ўрганишни ривожлантириш: лойиҳалар олинган билимларни амалиётда қўллаш, жамоада ишлаш кўникмаларини ривожлантириш ва ҳақиқий муаммоларни ҳал қилиш имконини беради.

- Турли ёшдаги таълим олувчилар ва маҳаллий ҳамжамият вакиллари ўз ичига олган турли хил таркибга эга ўқув гуруҳларини яратиш.

- Таълим олувчиларни қарор қабул қилиш жараёнига жалб қилиш, уларга таълим йўналишларини танлаш ва тадбирларни режалаштиришда иштирок этиш имконини беради.

Ўқитувчилар, тренерлар, мураббийларнинг касбий компетенцияларини ривожлантириш

- Рақамли технологиялардан фойдаланиш бўйича семинарлар ва тренинглар ўтказиш, лойиҳаларни ўқитишни ташкил этиш, ҳар хил турдаги талабалар билан ишлаш.

- Тажриба алмашиш, янги ўқув дастурлари ва қўшма лойиҳаларни ишлаб чиқиш учун ўқитувчилар, муаллимлар, мураббийлар тармоғини яратиш.

- Педагоглар ва андрагогларнинг доимий касбий ривожла-

нишини рағбатлантириш, уларга янги билим ва кўникмаларни эгаллаш имконини бериш.

Маҳаллий ҳамжамиятга интеграциялаш

- Таълим лойиҳаларини амалга ошириш учун бизнес, жамоат ташкилотлари, кўнгиллилар билан ҳамкорлик алоқаларини ўрнатиш.
- Оммавий тадбирлар, очиқ дарслар, маърузалар, кўргазмалар, танловлар ўтказиш, маҳаллий аҳолини таълим жараёнида иштирок этишга жалб қилиш.
- Талабалар ўртасида фуқаролик фаоллигини ривожлантириш, уларни маҳаллий ҳамжамиятнинг долзарб муаммоларини ҳал қилишга жалб қилиш.

Рақамли технологиялардан фойдаланиш

- Анъанавий таълим шаклларини тўлдирадиган онлайн курслар, виртуал лабораториялар, интерактив ўқув материалларини ишлаб чиқиш.
- Таълим олувчилар ўзлари учун қулай вақтда ва исталган жойда билим олиш имконини берувчи масофавий таълим тизимларидан фойдаланиш.
- Ўқитувчилар ва таълим олувчиларнинг маълумот алмашиши ва қўшма лойиҳаларни амалга ошириш имконини берувчи ҳамкорлик платформаларидан фойдаланиш.

Ҳаёт давомида таълим олиш

- Катталарга ҳар қандай ёшда янги билим ва кўникмаларни эгаллаш имконини берувчи ҳаёт давомида таълим дастурларини яратиш.
- Талабаларга ўз қизиқишлари ва касбий мақсадларига мос

келадиган таълим йўналишларини танлаш имконини берувчи модулли дастурларни ишлаб чиқиш.

- Таълим ҳудудларига зарур тузатишлар киритиш имконини берувчи таълим ҳудуди самарадорлигини мониторинг қилиш ва баҳолаш тизимини яратиш.

Шуни таъкидлаш керакки, таълим ҳудудлари концепциясини амалга оширишнинг ягона қоидаси йўқ, ҳар бир минтақа ва ҳар бир таълим муассасаси, жамоа ўзига хос шароит ва эҳтиёжларни ҳисобга олган ҳолда ўз моделини ишлаб чиқиши керак.

ЎЗБЕКИСТОН УЧУН ТАЪЛИМ ХУДУДЛАРИ КОНЦЕПЦИЯСИНING ДОЛЗАРБЛИГИ

Иқтисодий, ижтимоий ва экологик ўзгаришларнинг жадаллашуви шароитида Ўзбекистон учун «Таълим ҳудудлари» (Learning Territories) тушунчаси тобора долзарб бўлиб бормоқда, чунки у таълим, малака ошириш ва қўшма таълим маҳаллий ҳамжамиятлар ҳаётининг бир қисмига айланиб, уларнинг барқарор ривожланишига ҳисса қўшадиган макон яратишни назарда тутди. Ушбу концепция долзарблигининг асосий жиҳатлари:

- Давлат стратегияси ва дастурлари:** Ўзбекистонда таълим ва ижтимоий соҳани ривожлантиришга қаратилган турли давлат сиёсати ва дастурлари амалга оширилмоқда. Таълим ҳудудлари модели ушбу дастурларга бирлаштирилиши мумкин, бу уларнинг самарадорлигини янада оширади.

- Барқарор ривожланишни қўллаб-қувватлаш:** таълим ҳудудлари барқарор ривожланиш, атроф-муҳит ва ижтимоий масъулият масалаларига эътибор қаратишлари мумкин. Бу долзарб муаммоларни ҳал этишда иштирок эта оладиган онгли фуқароларни шакллантиришда муҳим аҳамиятга эга.

- Таълим сифатини ошириш зарурати:** Ўзбекистон таълим тизимидаги ислохотлар устида фаол ишламоқда. Таълим ҳу-

дудларини ташкил этиш сифатли таълим олиш имкониятларини яхшилаш, шунингдек, аҳолининг билим ва кўникмаларини оширишга ёрдам беради, бу эса мамлакат тараққиёти учун муҳим аҳамиятга эга.

• **Меҳнат бозоридаги ўзгаришларга мослашиш:** глобаллашув ва технологик ўзгаришларни ҳисобга олган ҳолда, аҳолини меҳнат бозорининг янги талабларига тайёрлаш керак. Таълим ҳудудлари фуқароларга ўзгаришларга муваффақиятли мослашиш имконини берадиган касбий таълим ва қайта тайёрлаш дастурларини таклиф қилиши мумкин.

• **Инновациялар ва тадбиркорликни рағбатлантириш:** ўрганиш ва ривожланиш учун қулай муҳит яратиш инновациялар ва тадбиркорлик ташаббусларини рағбатлантириши мумкин. Бу, айниқса, ўз ғояларини ҳаётга татбиқ этиш ва ўз бизнесини йўлга қўйишга интилаётган ёшлар учун тўғри келади.

• **Маҳаллий ҳамжамиятларни ривожлантириш:** таълим ҳудудлари фуқароларнинг ўз жамоалари ҳаётида фаол иштирок этишига ёрдам беради, бу ижтимоий ҳамжиҳатлик ва барқарор ривожланиш учун муҳимдир. Бу ҳудудлар билим, кўникма ва тажриба алмашиш марказларига айланиши мумкин, бу эса ҳаёт сифатига ижобий таъсир кўрсатади.

• **Маданий алоқаларни ривожлантириш:** кўп миллатли Ўзбекистонда «таълим ҳудудлари» ёндашуви турли этник гуруҳлар ўртасидаги маданий алоқалар ва ўзаро тушунишни мустаҳкамлашга ёрдам беради, бу айниқса ижтимоий тотувлик учун муҳимдир.

ЎЗБЕКИСТОНДА ТАЪЛИМ ҲУДУДЛАРИНИ ЯРАТИШ САЛОҲИЯТИ

Ўзбекистонда ҳаёт давомида таълим олишга бағишланган алоҳида қонун йўқ, бироқ ҳаёт давомида таълим олиш концепцияси Ўзбекистон Республикасининг 2020-йил 23-сентябрдаги

«Таълим тўғрисида»ги Қонунида ўз аксини топган⁴. Мамлакатда таълим ҳудудларини яратиш йўлидаги қадамлар сифатида талқин қилиниши мумкин бўлган бир қатор ташаббуслар амалга оширилмоқда:

- Рақамли иқтисодиётни фаол ривожлантириш, шунингдек, барча соҳа ва тармоқларга, биринчи навбатда, давлат бошқаруви, таълим, соғлиқни сақлаш ва қишлоқ хўжалигига замонавий ахборот-коммуникация технологияларини кенг жорий этиш бўйича комплекс чора-тадбирлар амалга оширилмоқда. «Рақамли Ўзбекистон-2030» стратегияси ишлаб чиқилди ва тасдиқланди.
- 40 дан ортиқ ахборот тизимлари билан интеграциялашган геопортални ишга тушириш, жамоат транспорти ва коммунал инфратузилмани бошқариш ахборот тизимини яратиш, ижтимоий соҳани рақамлаштириш, кейинчалик бу тажрибани бошқа ҳудудларга ҳам кенгайтиришни назарда тутувчи «Рақамли Тошкент» комплекс дастури амалга оширилмоқда⁵. Ушбу стратегияга мувофиқ, айрим мактаб ва олий ўқув юртлирида онлайн ўқув платформалари жорий этилмоқда, рақамли лаборатория ва марказлар ташкил этилмоқда.
- 2025-йилдан бошлаб Ўзбекистонда ҳар йили давлат-хусусий шериклик (ДХШ) асосида 100 та янги мактаб очиш режалаштирилган. Келгуси йилларда ушбу мақсадлар учун 2 миллиард доллар ажратиш режалаштирилган. Шу билан бирга, яқин 3-4 йил ичида республикада мактабгача таълим қамровини 80 фоизга (ҳозирда 74 фоиз) кенгайтириш режалаштирилган. ДХШ шартлари асосида 240 минг ўринли бо-

⁴Ўзбекистон Республикасининг «Таълим тўғрисида»ги Қонуни, 2020-йил 23-сентябрь. <https://lex.uz/ru/docs/5013009> (Мурожаат санаси: 18.03.2025 й.).

⁵Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020-йил 5-октябрдаги «Рақамли Ўзбекистон-2030» стратегияси ва уни самарали амалга ошириш чора-тадбирларини тасдиқлаш тўғрисидаги фармони <https://lex.uz/docs/5031048> (Мурожаат санаси: 18.03.2025 й.).

лалар боғчалари қурилади⁶. Президент таълим соҳасидаги лойиҳаларни халқаро молия ташкилотлари билан ҳамкорликнинг янги истиқболли йўналиши сифатида белгилашни таклиф қилди.

- Давлат даражасида олий ўқув юртларида масофавий таълимни жорий этиш тўғрисида қарор қабул қилинди. Шундай қилиб, 2023–24 ўқув йилидан бошлаб давлат ва хусусий олий ўқув юртларига масофавий таълим тизими учун кадрлар тайёрлашга рухсат берилди. Онлайн таълим тўғрисида хотин-қизларнинг меҳнат бозоридаги иштироки ортиб бормоқда, ногиронлар учун олий маълумот олиш имконияти яратилмоқда, умуман олганда, мамлакатимизда олий таълимга қамраб олиш даражаси ошиб бормоқда⁷.

- Ҳукумат одамларни замонавий шароитда ишлашга тайёрлаш бўйича касбий таълим дастурларини ишлаб чиқиш устида фаол иш олиб бормоқда, ёшлар амалий кўникмаларга эга бўлиши ва тадбиркорлик ғояларини ривожлантириши мумкин бўлган технопарклар ташкил этилмоқда.

- Ўзбекистон таълим соҳасидаги тажриба ва ресурслардан фойдаланиш учун халқаро ташкилотлар билан фаол ҳамкорлик қилади. Хусусан, ЮНЕСКО ва DVV International Ўзбекистоннинг айрим шаҳарларини ЮНЕСКО нинг Бутунжаҳон таълим олувчи шаҳарлар тармоғига қўшилиш истагини қўллаб-қувватлайди. Ушбу тармоққа 2019-йилда Тошкент, 2020-йилда эса – Фарғона қўшилди.

- Ўзбекистон ҳукумати томонидан амалга оширилаётган «Обод кишлоқ» ва «Обод маҳалла» лойиҳалари инфратузилма, ижтимоий хизматлар ва ўй-жой шароитларини ях-

⁶Ўзбекистонда ҳар йили ДХШ асосида 100 та янги мактаб очилади. <https://m.kun.uz/ru/news/2024/09/25/v-uzbekistane-budut-otkrivat-po-100-novyx-shkol-na-osnove-gchp-yejyegodno> (Мурожаат санаси: 18.03.2025 й.).

⁷Натижалар: Ўзбекистон онлайн таълимга қандай ўтмоқда ва нима учун хусусий университетларнинг машҳурлиги ошиб бормоқда <https://www.spot.uz/ru/2023/12/25/private-education/> (10.11.2024)

шилаш орқали қишлоқ ва маҳаллаларни ривожлантиришга қаратилган. Лойиҳа замонавий қишлоқ хўжалиги технологиялари бўйича тренинглар, стартапларни молиявий қўллаб-қувватлаш ва бандлик имкониятларини тақдим этади.

• Яшил экин майдонларини тубдан кенгайтиришга қаратилган «Яшил макон» миллий лойиҳаси амалга оширилмоқда.

ТАЪЛИМ ҲУДУДЛАРИНИ ЖОРИЙ ЭТИШ НАТИЖАЛАРИ

Бошқа мамлакатлар тажрибаси шуни кўрсатадики, таълим ҳудудларини (қишлоқлар, шаҳарлар, маҳаллалар) яратиш қуйидаги натижаларга олиб келади:

• Таълим олиш имкониятларини кенгайтириш, малака ошириш, бандлик ва иқтисодий фаровонликни ошириш орқали аҳолининг турмуш даражаси ошади.

• Шахсий ва касбий ўсиш учун янги имкониятлар пайдо бўлади.

• Инновациялар, тадбиркорлик ва маҳаллий ҳамжамиятларнинг ривожланиши рағбатлантирилади.

• Фуқаролик жамияти ривожланиб, мустақамланиб, фуқароларнинг жамият ҳаётидаги иштироки даражаси ошиб бормоқда.

• Таълим ҳудудлари барқарор ривожланишга ҳисса қўшади, чунки улар атроф-муҳит муаммолари, қайта тикланадиган энергия, яшил технологиялар ва маданий меросни сақлашга қаратилган.

• Тенгсизлик камаяди, географик жойлашуви, ёши, жинси ва ижтимоий мавқеидан қатъий назар, барча аҳоли учун сифатли таълим ва ресурслардан фойдаланиш имконияти таъминланади.

• Меҳнат унумдорлигини ошириш, янги иш ўринлари яратиш, тадбиркорликни ривожлантириш ва инвестицияларни жалб қилиш ҳисобига иқтисодий ўсиш кузатилмоқда.

• Турмуш даражаси яхшиланмоқда, қашшоқлик даражаси

пасаймоқда, соғлиқни сақлаш ва бошқа ижтимоий хизматлардан фойдаланиш имконияти ортиб бормоқда.

- Таълим ҳудудлари маданий меросни асраб-авайлаш, анъана ва санъатни ривожлантириш, авлодлар ўртасидаги алоқаларни мустақамлашга хизмат қилмоқда.
- Таълим ҳудудлари ўз концепциясига табиий ресурсларни сақлаш ва келажак авлодларни таъминлаш имконини берувчи барқарор ривожланиш тамойилларини киритганлар.

Натижаларни узоқ муддатли ва қисқа муддатли таъсирлар асосида кўриб чиқсак, шунини таъкидлаш мумкинки, таълим ҳудудларини яратиш бундай ҳудудларни яратишнинг биринчи йилидаёқ, бевосита қисқа муддатли натижаларга олиб келади:

- Фуқаролик фаоллигини ошириш: таълим ҳудудлари аҳолини лойиҳаларни режалаштириш ва амалга ошириш жараёнларига, таълим ташаббусларига, жамият учун муҳим мавзуларни муҳокама қилишга жалб қилиш орқали фуқаролик фаоллигини рағбатлантирадilar. Бу эса янада фаол ва масъулиятли жамиятга олиб келади.
- Маҳаллий ташаббусларни ривожлантириш: таълим ҳудудлари фикр алмашиш платформалари, лойиҳаларни амалга ошириш учун ресурслар ва маҳаллий ҳокимият органларининг кўмаги орқали маҳаллий ташаббусларни ривожлантиришни рағбатлантирадilar. Бу минтақадаги муаммоларни ҳал қилишда инновациялар ва ижодкорликни ривожлантиришга хизмат қилмоқда.
- Янги таълим имкониятларини яратиш: таълим ҳудудлари янги курслар, дастурлар, ўқув марказларини очиш, шунингдек, онлайн платформалар ва рақамли ресурслардан фойдаланиш орқали янги таълим имкониятларини яратишга олиб келади. Бу таълимни аҳолининг турли гуруҳлари учун янада қулай ва жозибадор қилади.
- Таълимнинг аҳамиятини ошириш: таълим ҳудудлари жамиятда таълимнинг аҳамиятини ошириб, уни минтақа та-

раққиётининг марказий элементига айлантирадилар. Бу эса таълимга юқори баҳо бериш ва аҳоли ўртасида ўқишга бўлган мотивациянинг ошишига олиб келади.

- Коммуникацияларни яхшилаш: таълим ҳудудлари аҳолининг турли гуруҳлари, таълим муассасалари, бизнес, давлат идоралари ва фуқаролик жамияти ўртасидаги алоқани яхшилашга ёрдам беради. Бу ўзаро таъсир қилиш ва умумий муаммоларни ҳал қилиш учун янада очиқ ва шаффоф муҳит яратади.

- Ташқи инвестицияларни жалб қилиш: таълим ҳудудлари инновациялар, инсон капиталини ривожлантириш ва барқарор ривожланишни намойиш қилиш орқали ташқи инвестицияларни жалб қилади. Бу иқтисодий ўсиш ва янги иш ўринлари яратилишига хизмат қилмоқда.

Қисқа муддатли натижалар таълим ҳудудларини янада ривожлантириш ва узоқ муддатли мақсадларга эришиш учун асос бўлади.

Узоқ муддатли натижаларга қуйидагилар киради:

- Таълим сифатини ошириш: таълим ҳудудлари инновациялар, инсон капиталини ривожлантириш, малакали ўқитувчиларни жалб қилиш ва замонавий технологиялардан фойдаланиш орқали таълим сифатини оширишга қаратилган. Бу узоқ муддатда янада тайёр ва рақобатбардош аҳолини пайдо бўлишига олиб келади.

- Иқтисодий ўсиш: таълим ҳудудлари янги саноат ва бизнесни ривожлантириш, янги иш ўринлари яратиш, меҳнат унумдорлигини ошириш ва инновациялар орқали иқтисодий ўсишга ҳисса қўшади. Бу узоқ муддатда янада ривожланган ва фаровон иқтисодиётга олиб келади.

- Ижтимоий фаровонлик: таълим ҳудудлари инклюзив муҳит яратиш, сифатли соғлиқни сақлаш, маданият ва ижтимоий ҳимоя хизматларидан фойдаланиш орқали ижтимо-

ий фаровонликка ҳисса қўшадилар. Бу узоқ муддатда янада адолатли ва бахтли жамиятга олиб келади.

- Барқарор ривожланиш: таълим ҳудудлари экологик ва ижтимоий қадриятларни тарғиб қилиш, яшил технологиялар ва барқарор амалиётлардан фойдаланиш орқали барқарор ривожланишга ҳисса қўшади. Бу узоқ муддатда янада барқарор ва соғлом минтақага олиб келади.

Таълим ҳудудларининг кечиктирилган таъсири бевосита натижадан кўра муҳимроқ бўлиши мумкин. Бу аҳолининг менталитети, маданияти, таълим ва ривожланишга бўлган муносабатидаги ўзгаришларни ўз ичига олиши мумкин.

Қуйида кечиктирилган таъсирга мисоллар келтирилган:

- Келажак авлодларнинг турмуш даражасини ошириш: таълим ҳудудларида сифатли таълим олган болалар келажакда юқори турмуш даражаси ва кенг имкониятларга эга бўладилар.

- Инновацион маданиятни ривожлантириш: таълим ҳудудлари инновацион маданиятни ривожлантиришга ва технология ва инновациялар соҳасида мутахассислар тайёрлашга ҳисса қўшадилар. Бу келажакда янги технологик ечимлар ва бизнеслар очилишига олиб келиши мумкин.

- Экологик вазиятни яхшилаш: таълим ҳудудлари яшил технологиялар ва барқарор амалиётлардан фойдаланиш орқали экологик вазиятни яхшилашга ёрдам беради. Бу келажакда янада соғлом ва қулай муҳитга олиб келиши мумкин.

«Таълим ҳудудлари»нинг шаклланишига ёрдам берадиган омиллар

Таълим ҳудудлари ғоясини қайси ҳудуддан амалга оширишни бошлаш яхшироқ?

Ўзбекистонда таълим ҳудудлари ғоясини амалга ошириш учун ҳудуд танлаш — муҳим қарордир. Энг мос ҳудудни аниқлашга ёрдам берадиган баъзи омилларни ҳисобга олиш керак:

- Сиёсий ирода ва қўллаб-қувватлаш: ҳудуд маҳаллий қонун чиқарувчи ва ижро этувчи ҳокимият органлари, шунингдек, фуқаролик жамияти томонидан қўллаб-қувватланиши керак.
- Инсон капитали (инновациялар ва ўзгаришларга тайёрлик).
- Инфратузилманинг мавжудлиги (таълим муассасалари, кутубхоналар, касб-ҳунар ўргатиш марказлари, интернетга кириш)

Ушбу концепция “пастдан юқорига” ёндашувини афзал кўради. Аввал, шаҳарлар, туманлар, қишлоқлар, маҳаллаларда қуйи даражадаги (иккинчи ва учинчи даражали) — «таълим ҳудудлари» схемалари синовдан ўтказилиб, жорий этилиб ва муваффақиятли амалга оширилгандан сўнг тўпланган тажриба республикага бўйсунувчи ҳудудларда қўлланилиши ва босқич-ма-босқич янги ёндашув билан бутун республикани қамраб олиши мумкин. Таклиф этилаётган ёндашувни ҳар бир ҳудудда амалга ошириш 5-10 йил давом этиши мумкин. Ҳудуд қанчалик кичик бўлса, уни бошқариш шунчалик осон бўлади, шунинг учун биринчи босқичда кичик ҳудудларга эътибор қаратиш ва кейин каттароқ ҳудудларни қамраб олиш мумкин.

Бироқ, таълим ҳудудлари концепциясининг самарадорлигини кўрсатиш ва қимматли тажрибага эга бўлиш учун бир ёки бир нечта тажриба майдонларидан бошлаш муҳимдир.

ТАЪЛИМ ҲУДУДИНИ ЯРАТИШ ТАШАББУСКОРИ КИМ БЎЛИШИ КЕРАК?

Таълим ҳудудини яратиш кўплаб манфаатдор томонларнинг иштирокини талаб қиладиган мураккаб вазифадир. Ташаббускор бўлиб қуйидагилар иштирок этиши мумкин:

Ҳукумат/маҳаллий ҳокимият органлари

- Афзалликлари: у ресурслар, куч ва турли иштирокчиларнинг (мактаблар, университетлар, корхоналар) ҳаракатларини мувофиқлаштириш қобилиятига эга).
- Аҳамияти: Стратегияни ишлаб чиқиш, молиявий қўллаб-қувватлаш, таълим ҳудудини ривожлантириш бўйича амалга ошириш режалари/дастурларини яратиш.

Фуқароларнинг ташаббускор гуруҳи

- Афзалликлари: иштиёқли, янги ғоялар ва ёндашувларни таклиф қила олади.
- Аҳамияти: тадқиқот ўтказиш, ўқув ҳудуди концепциясини ишлаб чиқиш, жамоатчиликни сафарбар қилиш.

Таълим муассасалари

- Афзалликлари: таълим соҳасида билим ва тажрибага эга, инновацион дастур ва лойиҳаларни таклиф қилиши мумкин.
- Аҳамияти: таълим дастурларини ишлаб чиқиш, касбий таълим марказларини яратиш, бизнес ва жамоат ташкилотлари билан ҳамкорлик қилиш.

Бизнес

- Афзалликлари: молиявий ресурсларга, малакали кадрларга бўлган эҳтиёжга эга, амалий топшириқлар ва амалиётларни таклиф қилиши мумкин.
- Аҳамияти: таълим лойиҳаларига сармоя киритиш, иш жойида таълим олиш учун шароит яратиш, таълим муассасалари билан ҳамкорлик қилиш.

Фуқаролик жамияти ташкилотлари

- Афзалликлари: маҳаллий аҳоли билан алоқада бўлиш, тадбирларни ташкил қилиш ва ўқув ҳудуди ғоясини илгари суриш.

- Аҳамияти: ахборот кампанияларини яратиш, форумлар ва муҳокамалар ўтказиш, таълим тадбирларини ташкил этиш.

Маданият муассасалари

- Афзалликлари: маҳаллий аҳоли билан алоқада бўлиш, катталар учун норасмий таълим ва маданий таълим имкониятларини тақдим этиш
- Аҳамияти: турли оммавий маданий-маърифий тадбирлар, фестиваллар ўтказиш

Халқаро/хорижий ташкилотлар/лойиҳалар

- Афзалликлари: халқаро тажриба алмашиш, услубий ва техник ёрдам кўрсатишлари мумкин.
- Аҳамияти: маҳаллий ҳамкорлар билан биргаликда катталар таълими ва ўқишини ривожлантиришга қаратилган лойиҳаларни амалга оширади, жумладан, асосий кўникмаларни ўргатиш, касбий таълим, таълим дастурлари ва заиф гуруҳлар учун инсон салоҳиятини оширишга ёрдам берадиган дастурларни қўллаб-қувватлайди.

Энг самарали ташаббуслар барча манфаатдор томонларнинг саъй-ҳаракатларини бирлаштиради. Қўшма лойиҳалар ва ҳамкорлик кучли ва барқарор таълим ҳудудини яратади.

ТАЪЛИМ ХУДУДИНИ ЯРАТИШДА БИРИНЧИ ҚАДАМ

Таълим ҳудудини яратишда биринчи қадам қарашлар ва мақсадларни аниқлашдир. Бу кейинги олиб бориладиган ишлар қуриладиган бутун лойиҳанинг асосидир.

Нима қилиш керак?

- *Қарашларни шакллантириши:* ҳудудингиз келажагини қандай кўришни хоҳлайсиз? Қандай турмуш тарзини яратмоқчисиз?

- *Мақсадларни белгилаш:* қандай аниқ натижаларга эришмоқчисиз? Таълим ҳудудини яратиш натижасида нима ўзгариши керак?
- *Вазиятни таҳлил қилиш:* сизнинг ҳудудингиз ҳозирда қандай кучли ва заиф томонларга эга? Қандай имкониятлар ва таҳдидлар мавжуд?
- *Асосий иштирокчиларни аниқлаш:* таълим ҳудудини яратиш жараёнида ким иштирок этиши керак? Қайси қизиқиш гуруҳларини ҳисобга олиш керак?

Мақсадларга мисоллар

- Ҳаёт сифатини ошириш, соғлиқни сақлаш, таълим, инфратузилмани яхшилаш.
- Иқтисодий ривожлантириш: янги иш ўринлари яратиш, инвестицияларни жалб қилиш, кичик ва ўрта бизнесни қўллаб-қувватлаш.
- Экологик вазиятни яхшилаш: табиий ресурсларни сақлаш, экологик тоза технологияларни ривожлантириш.
- Ўз-ўзини англаш ва ижодкорлик учун шароит яратиш: маданият, санъат, спортни ривожлантириш.
- Фуқаролик фаоллиги даражасини ошириш: фуқароларнинг жамият ҳаётидаги иштирокини рағбатлантириш.

Қарашлар ва мақсадлар реал, ўлчанадиган, эришиш мумкин, долзарб ва вақт билан чекланган бўлиши керак.

«Таълим ҳудудлари»ни шакллантиришнинг аниқ босқичларини амалга ошириш бўйича кейинги тавсиялар ЮНЕСКО нинг «Таълим шаҳарларини ташкил этиш бўйича йўриқномалари»га асосланади⁸.

⁸Рекомендации ЮНЕСКО «Руководящие принципы создания обучающихся городов» <https://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/learning-cities/guidelines-for-building-learning-cities-ru.pdf> (Мурожжаат санаси: 18.03.2025 й.).

ТАЪЛИМ ҲУДУДИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ БОСҚИЧЛАРИ

Режалаштириш

Самарали сиёсий раҳбарликни амалга оширишга тайёрлик ва таълим ҳудудини яратишга қатъий содиқлик ушбу яратилишнинг барча босқичларида муҳим аҳамиятга эга, аммо аниқ режани яратиш босқичида айниқса муҳимдир. Бунинг учун қуйидагилар таъминланиши керак:

- Мувофиқлаштирувчи органни ташкил этиш ва «таълим ҳудудлари»ни яратиш ва ривожлантириш режасини ишлаб чиқишда давлат амалдорларининг иштирокини таъминлаш, муайян ҳудуднинг ўзига хос муаммолари ва устуворликларини ҳисобга олган ҳолда эътибор қаратилиши керак бўлган асосий масалалар доирасини белгилаш.
- Турли манфаатдор томонлар иштирокида сектор доирасида амалга оширилган тадбирлар тўғрисида маълумот тўплаш орқали эришилган ютуқларни баҳолаш.
- «Таълим ҳудудлари» тушунчасини аниқлаштириш учун ахборот кампаниясини ўтказиш.
- Ўрта ва узоқ муддатли мақсадларга эга режани ишлаб чиқиш, унда эришилган натижаларни баҳолаш воситалари ҳам белгиланиши керак.
- «Таълим ҳудудлари» режасини ишлаб чиқиш ва амалга оширишда манфаатдор томонларнинг аниқ белгиланган функциялари ва масъулият соҳалари билан томонлар ўртасида ҳамкорлик меморандумини ишлаб чиқиш.

Иштирок этиш

«Таълим ҳудудлари» нинг барча ташкилотлари ва фуқаролари манфаатдор томонлардир. Шу мақсадда қуйидагиларни таъминлаш керак:

- Одамлар ушбу жараёнда иштирок этиши ва тажриба ал-

машиши мумкин бўлган муҳокама платформасини яратиш.

- Таълим вазирлигининг бошқарув органлари ва бошқа тегишли вазирликлар (Ўзбекистон Республикаси Камбағалликни қисқартириш ва бандлик вазирлиги, Олий таълим, фан ва инновациялар вазирлиги, Мактабгача ва мактаб таълими вазирлиги, Рақамли технологиялар вазирлиги ва бошқалар) билан яқин ҳамкорликни таъминлаш, маҳаллий саъй-ҳаракатларни миллий ривожланиш режалари билан уйғунлаштириш.

Очиқлилик

Таълим барча фуқаролар учун очиқ бўлиши ва уларнинг ҳаёт давомида таълим олиш имкониятларини кенгайтириши керак.

- Барча фуқароларни тегишли маълумотлар, тавсиялар ва қўллаб-қувватлаш, шу жумладан мавжуд таълим хизматлари провайдерлари тўғрисида маълумотларни тақдим этиш.

- Фуқароларнинг таълимга бўлган эҳтиёжлари ва манфаатларини аниқлаш, шунингдек уларни қондиришга қаратилган чора-тадбирларни кўриш.

- Маҳаллий таълим майдонларини яратиш, қўллаб-қувватлаш ва ривожлантиришни рағбатлантириш, оилалар ва маҳаллаларда таълимни ташкил этиш учун ресурслар билан таъминлаш.

- Таълим натижаларини, шу жумладан норасмий таълим доирасида баҳолаш, шунингдек уларни тан олиш ва тасдиқлаш тартибларини ишлаб чиқиш.

- Аҳолининг ижтимоий ҳимояга муҳтож қатламлари, шу жумладан алоҳида эҳтиёжли шахслар, юртига қайтган меҳнат мигрантлари, ишсизлар, оғир вазиятларда бўлган аёллар ва бошқа вакиллари учун қўшимча ёрдам ва таълим олиш имкониятларини кўрсатиш.

- Давлат ва хусусий ташкилотларнинг таълим ташкилотла-

рига айланишига кўмаклашиш.

- Барча таълим майдончаларида, шунингдек, очиқ жойларда (эркин wi-fi зоналари, маълумот тахталари, ўқув плакатлари, мониторлар ва бошқалар) ўрганиш учун қулай муҳит яратиш.

Мониторинг ва баҳолаш

Ҳудуднинг барча учун ҳаёт давомида таълим олиш тамойилини амалга оширишда эришган ютуқларини тушуниш учун ушбу соҳадаги фаолият самарадорлигини доимий мониторинг қилиш ва баҳолаш механизмининг мавжудлиги муҳимдир. Таълим ҳудудини яратишда муваффақиятга эришишга қаратилган мониторинг ва баҳолаш механизмларини яратиш керак, хусусан:

- Тегишли ҳаракатлар режаси асосида самарадорлик ва тараққиёт кўрсаткичларини ишлаб чиқиш.
- Фуқароларнинг манфаатлари ва эҳтиёжларини ҳисобга олган ҳолда таълим ҳудудини яратиш жараёнини ҳужжатлаштириш, шунингдек, тегишли маълумотларни тўплаш.
- Тўпланган тажрибани қайд этадиган ва иш фаолиятини яхшилаш бўйича таклифларни шакллантирадиган мунтазам ҳисоботларни тайёрлаш.
- Барча манфаатдор томонларни хабардор қилиш ва тўпланган материалларни ўрганиш учун жамоавий стратегияларни ишлаб чиқиш.

Молиялаштириш

Таълим ҳудудининг муваффақиятли ишлаши учун барқарор молиялаштириш ва маблағларни тақсимлашнинг бир нечта манбалари мавжудлигини таъминлаш керак.

- Компаниялар, жамғармалар, хайрия ташкилотлари, халқаро ҳамкорлар, маҳаллий ҳокимият органлари, миллий ҳукуматлар ва миллий ташкилотлар билан кўп томонлама ҳамкорлик шартномалари орқали биргаликда молиялаштириш механизмларини ишлаб чиқиш.

- Таълим олиш афзалликлари ҳақида қўллаб-қувватловчи маълумотларни тўплаш учун харажатлар ва натижалар таҳлилини ўтказиш.

- Аҳолининг ижтимоий ночор гуруҳлари ва жисмоний шахсларга нисбатан махсус қоидаларни ишлаб чиқиш.

Аҳолини жалб қилиш ва оммалаштириш

Қанчалик кўп одамлар ва ташкилотлар ўқув ҳудуди ғоясига ижобий муносабатда бўлса ва бу жараёнда иштирок этиш истagini билдирса, муваффақиятга эришиш имконияти шунчалик юқори бўлади. Шу мақсадда қуйидагиларни режалаштириш керак:

- Таълим ҳудудида концепцияни тарғиб қилишга бағишланган байрам (фестивал, ярмарка ёки бошқа кўринишда) тадбирларини ўтказиш. Мазкур тадбирлар фуқароларнинг таълим ҳудудини яратишда иштирокини рағбатлантирадиган таълим дастурлари, тегишли маҳсулотлар, ўқув материаллари ва амалий имкониятларини тақдим этиш имкониятига эга бўлган барча манфаатдор ташкилотлар иштирокида муҳим воқеа бўлиши керак.

- Таълим кадр-қимматини оммалаштириш учун оммавий ахборот воситалари салоҳиятидан фойдаланиш.

- Ушбу мавзуга бағишланган мунтазам тадбирларни (конференциялар, семинарлар, тренинглар ва бошқалар) ташкил этиш орқали ўқув ҳудудларини яратиш мавзусига барча манфаатдор томонларнинг қизиқишини сақлаб қолиш.

ХУЛОСА

«Таълим ҳудудлари» орқали ҳаёт давомида таълим олиш ҳам шахс, ҳам бутун аҳоли фаровонлигининг калитидир. Бу ҳамма учун зарурий шарт, чунки:

- даромад келтирадиган иш топиш;
- ҳаётда муваффақиятга эришиш;
- ўз-ўзини ривожлантириш билан шуғулланиш;
- соғлом турмуш тарзини олиб бориш;
- молияни тўғри бошқариш;
- онлайн банкинг кўникмаларига эга бўлиш;
- рақамли технологияларга асосланган технологиялардан фойдаланиш имкониятига эга бўлиш;
- замон билан ҳамнафас яшаш;
- экологияни асраш;
- гендер маданияти даражасини ошириш;
- оила ва ишчи гуруҳда низоларсиз мулоқот қилишни билиш;
- ҳаётдан завқланиш, фаол ва масъулиятли фуқаро бўлиш.

«Таълим ҳудудлари» концепциясини жорий этиш шаҳарлар, вилоятлар ва жамоалар ҳаётида сезиларли ижобий ўзгаришларга олиб келиши мумкин: аҳолининг ҳаёт сифатини яхшилаш, иқтисодий ўсиш ва ривожланишни рағбатлантириш, ижтимоий ҳамжиҳатликни, барқарор келажакни мустаҳкамлаш ва Барқарор ривожланиш мақсадларига эришишни таъминлайди⁹.

⁹Цели в области устойчивого развития. <https://www.un.org/sustainabledevelopment/ru/sustainable-development-goals/> (Мурожаат санаси: 18.03.2025 й.)

“ТАЪЛИМ ҲУДУДЛАРИ” МАВЗУСИГА ОИД МАНБАЛАР РЎЙХАТИ

Илмий мақолалар

«Взаимосвязь развития системы непрерывного образования и экономики региона на примере Дальнего Востока» (2018) - А.Л. Кекконен, С.В. Шабаева. (<https://cyberleninka.ru/article/n/vzaimosvyaz-razvitiya-sistemy-nepreryvnogo-obrazovaniya-i-ekonomiki-regiona-na-primere-dalnego-vostoka>)

«Европейский опыт реализации концепции обучающихся городов» (2018) – Н.Б. Кузнецова (<https://cyberleninka.ru/article/n/evropeyskiy-opyt-realizatsii-kontseptsii-obuchayuschih-sya-gorodov/viewer>)

«Концепция «Обучающегося региона» в современной социальной науке (аналитический обзор)» (2014) - Е.А. Найман Евгений. (<https://cyberleninka.ru/article/n/kontseptsiya-obuchayuschegosya-regiona-v-sovremennoy-sotsialnoy-nauke-analiticheskiy-obzor>)

«Становление концепции «Обучающегося региона» в западной науке» (2013) - Е.А. Найман (<https://cyberleninka.ru/article/n/stanovlenie-kontseptsii-obuchayuschegosya-regiona-v-zapadnoy-nauke>)

«Обучающийся город ЮНЕСКО: новые возможности и тренды» (2022) – Т.А. Нигматуллина (<https://cyberleninka.ru/article/n/obuchayuschiy-sya-gorod-yunesko-novye-vozmozhnosti-i-trendy>)

«Методология исследования инновационных процессов в региональных социально-экономических системах» (2016) – С.Б. Рудич (<https://cyberleninka.ru/article/n/metodologiya-issledovaniya-innovatsionnyh-protsessov-v-regionalnyh-sotsialno-ekonomicheskikh-sistemah>)

«Концепция «обучающегося региона» как парадигма территориального развития в условиях экономики знаний» (2017)

А.А. Садофьев (<https://cyberleninka.ru/article/n/kontsepsiya-obuchayuschegosya-regiona-kak-paradigma-territorialnogo-razvitiya-v-usloviyah-ekonomiki-znaniy>)

«Механизм управления развитием самообучающегося региона» (2019) - М.А. Снурницына (<https://cyberleninka.ru/article/n/mechanizm-upravleniya-razvitiem-samoobuchayuschegosya-regiona>)

«Методика оценки готовности субъектов региона принять стратегию самообучающегося региона» (2015) - М.А. Снурницына (<https://cyberleninka.ru/article/n/metodika-otsenki-gotvnosti-subektov-regiona-prinyat-strategiyu-samoobuchayuschegosya-regiona>)

«Региональная интеграция: опыт обучающихся регионов» (2008) – В.В. Строев. (<https://cyberleninka.ru/article/n/regionalnaya-integratsiya-opyt-obuchayuschih-sya-regionov>)

«Исследование образовательных потребностей жителей сельской местности» (2019) – Н.П. Литвинова, Н.Н. Голицова (<https://cyberleninka.ru/article/n/issledovanie-obrazovatelnyh-potrebnostey-zhiteley-selskoj-mestnosti>)

«Обучающийся регион» как субъект власти в обществе знания» (2015) - И.А. Эннс (<https://cyberleninka.ru/article/n/obuchayuschiy-sya-region-kak-subekt-vlasti-v-obschestve-znaniya>)

«Дискуссионные вопросы концепции «Обучающегося региона»» (2014) - И.А. Эннс (<https://cyberleninka.ru/article/n/diskussionnye-voprosy-kontseptsii-obuchayuschegosya-regiona>)

«Роль образования в концепции «Обучающихся регионов»» (2017) – Н.А. Лунёва (<https://cyberleninka.ru/article/n/rol-obrazovaniya-v-kontseptsii-obuchayuschih-sya-regionov/viewer>)

«Обучающиеся регионы, обучающиеся города» (2007) - Н. Литвинова, С. Кирсанов, О. Иванова, С. Полькина, О. Балажи (https://www.znanie.org/journal/n2_07/Andr.pdf)

Ижтимоий тармоқлардаги янгиликлар нашрлари

«Обучающиеся города в Узбекистане: качественное образование и равный доступ»

<https://www.facebook.com/watch/?v=278113925221648>

Фестиваль «Создание обучающихся территорий и инновации в обучении и образовании взрослых для социально-экономического развития Узбекистана. <https://www.sabr.uz/ru/news/creation-of-learning-territories-and-innovation-for-adults-education-to-accelerate-the-socio-economic-development-of-uzbekistan-festival>

«Перспективы создания обучающихся городов». <https://www.dvv-international-central-asia.org/ru/tadzhikistan/novosti/perspektivy-sozdaniya-obuchajushchikhsja-gorodov>

«Обучение как стратегия развития». <https://sv.zarnews.uz/post/obuchenie-kak-strategiya-razvitiya>

«Международные конференции по обучающимся городам» https://www.facebook.com/dvv.international.Uzbekistan/photos/a.4429351750480433/4506684806080460/?type=3&locale=ms_MY

«Витебск - обучающийся город» <https://www.youtube.com/watch?v=hLHZQv8Ktqc>

«Уфа стала членом Глобальной сети обучающихся городов ЮНЕСКО». <https://ufacity.info/press/news/237036.html?ID=237036>

ЮНЕСКО ҳужжатлари

«Глобальная сеть обучающихся городов ЮНЕСКО. Руководящие документы». <https://uil.unesco.org/fileadmin/keydocuments/LifelongLearning/learning-cities/unesco-global-network-of-learning-cities-guiding-documents-ru.pdf>

«Обучающиеся города и ЦУР: Руководство к действию». <https://www.gcedclearinghouse.org/sites/default/files/resources/190005rus.pdf>

ЮНЕСКО видеодарсликлари

«Как построить обучающийся город? Видеоуроки ЮНЕСКО».
https://www.youtube.com/watch?v=gxWFCUq22Ns&list=PLivu_GCiL2miQ_gPTIFJhy2JDecB8wxut

«Как построить обучающийся город? От видения к действию».
https://www.youtube.com/watch?v=gxWFCUq22Ns&list=PLivu_GCiL2miQ_gPTIFJhy2JDecB8wxut

«Как построить обучающийся город? Планирование».
https://www.youtube.com/watch?v=eDddvpturPI&list=PLivu_GCiL2miQ_gPTIFJhy2JDecB8wxut&index=3

«Как построить обучающийся город? Участвуйте».
https://www.youtube.com/watch?v=FrIblolIUSk&list=PLivu_GCiL2miQ_gPTIFJhy2JDecB8wxut&index=4

«Как построить обучающийся город? Доступность».
https://www.youtube.com/watch?v=z4NOaRYUCH4&list=PLivu_GCiL2miQ_gPTIFJhy2JDecB8wxut&index=5

«Как построить обучающийся город? Празднование».
https://www.youtube.com/watch?v=sgbnLk1g7al&list=PLivu_GCiL2miQ_gPTIFJhy2JDecB8wxut&index=6

«Как построить обучающийся город? Мониторинг и оценка».
https://www.youtube.com/watch?v=iBrlc4dIMO8&list=PLivu_GCiL2miQ_gPTIFJhy2JDecB8wxut&index=7

«Как построить обучающийся город? Финансы и ресурсы».
https://www.youtube.com/watch?v=JAQFmo7hAYM&list=PLivu_GCiL2miQ_gPTIFJhy2JDecB8wxut&index=8

«Как построить обучающийся город? Гендерное равенство».
<https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=leSznZ4pAll>

«Learning Cities and Education for Sustainable Development».
https://www.youtube.com/watch?v=gPUK1VifD_U&list=PLivu_GCiL2miQ_gPTIFJhy2JDecB8wxut&index=16

Интернетдан ресурслар

«Platform for Cities of Learning». Веб-платформа Европейского Союза «Города обучения» (<https://global.cityoflearning.eu/ru/about>)

Видеоролик «Cities of Learning: Connecting diverse learning opportunities»

(<https://www.youtube.com/watch?v=85fEr4KdrLw&t=3s>)

UNESCO Global Network of Learning cities (<https://www.uil.unesco.org/en/learning-cities>)

ИЛОВА

Турли мамлакатлардаги таълим ҳудудларига мисоллар

«Таълим ҳудудлари» тушунчаси бутун мамлакатлардан тортиб алоҳида ташкилотларгача бўлган турли даражаларга қўлланилиши мумкин. Дунё бўйлаб фаол ўрганадиган, ривожланадиган ва инновация қиладиган кўплаб ўқув ҳудудлари (географик жойлар, ташкилотлар, муассасалар, жамоалар ва бошқалар) мавжуд. Мана бир нечта мисоллар:

Мамлакатлар

Германия

Германияда турли даражадаги таълим ҳудудларини яратишга қаратилган кўплаб лойиҳалар мавжуд: шаҳарлардан мактабларгача. Асосий принциплар қуйидагилар:

- Таълимнинг жамият ҳаётига интеграцияси. Таълим жамият ҳаётининг ажралмас қисми сифатида қаралади ва турли шакл ва контекстларда, шу жумладан расмий, норасмий ва информал таълим шаклига эга.

- Касбий тайёргарликдан шахсий ривожланишгача бўлган турли хил таълим турларига имкониятни таъминлайди.
- Германиядаги таълим ҳудудлари таълим муассасалари, корхоналар, давлат идоралари ва фуқаролик жамияти ўрта-сидаги ҳамкорликка асосланган.
- Таълим сифатини ошириш учун инновацион ёндашувлар ва технологиялар қўлланилади. Бунга рақамли технологиялар, онлайн платформалар, ўқитишнинг янги усуллари ва бошқалар кирди.
- Германиядаги таълим ҳудудлари атроф-муҳитни, ижтимоий адолатни ва иқтисодий ўсишни сақлаш учун барқарор ривожланиш тамойилларини ҳисобга олади.

Умуман олганда, Германиядаги таълим ҳудудлари аҳолининг ҳаёт сифатини яхшилаш, таълимни такомиллаштириш ва малакали мутахассислар тайёрлашга қаратилган мамлакатни ривожлантириш стратегиясининг муҳим қисмидир.

Финляндия.

Мамлакат lifelong learning (ҳаёт давомида ўрганиш) га қаратилган таълимдаги муваффақияти билан танилган. Финляндия таълимга фаол сармоя киритмоқда, ўқитишнинг инновацион усулларини ишлаб чиқмоқда ва фуқароларнинг доимий ўзини ўзи ривожланиши учун шароит яратмоқда.

Эстония.

2010-йиллардан ҳозирги кунгача Эстония — бутун Европа Иттифоқидаги энг «рақамли» давлатдир. Бутун меҳнатга лаяқатли аҳолининг 10% гача АТ соҳасида ишлайди ва компьютер ваколатлари, жумладан дастурлаш ва робототехника соҳасидаги билим ва кўникмалар 1-2-синфлардан бошлаб мактаб ўқув дастурига киритилган.

МИНТАҚАЛАР

• *Каталония (Испания)*. Инновациялар, таълим ва технологияларга асосланган минтақавий ривожланишнинг муваффақиятли модели билан танилган. Каталония сармоя жалб қилмоқда, янги тармоқларни ривожлантирмоқда ва бизнес ривожланиши учун шароит яратмоқда.

Шаҳарлар

• *Берлин*, бу ҳар қандай ёшдаги ҳар бир киши таълим олиши мумкин ва таълим муассасалари бизнес ва фуқаролик жамияти билан яқиндан ҳамкорлик қилади.

• *Копенгаген (Дания)*. У барқарор ривожланиш ва “ақлли шаҳарлар” соҳасида етакчилардан бири ҳисобланади. Копенгаген энергия таъминоти, транспорт, чиқиндиларни бошқариш соҳаларида инновацион ечимларни жорий этади ва фуқароларнинг ҳаёт сифатини яхшилаш учун шароит яратади.

• *Амстердам (Нидерландия)*. Велосипед транспорти тизими, энергия самарадорлиги ва яшил технологиялар соҳасидаги инновацион лойиҳалари билан танилган. Амстердам ҳам таълим дастурларини фаол ривожлантирмоқда ва узлуксиз таълим учун шароит яратмоқда.

• *Сан-Франциско (АҚШ)*. Замонавий технологияларнинг тан олинган жаҳон пойтахти. Сан-Франциско бутун дунёдан истеъдодларни жалб қилади, янги тармоқларни ривожлантиради ва ҳаётнинг турли соҳаларига инновацион ечимларни жорий қилади. Жануби-ғарбда Кремний водийси пайдо бўлиши билан шаҳар иқтисодиёти тез ўсди. Ушбу инновацион кластерда компьютерлар, микропроцессорлар, дастурий таъминот, мобил қурилмалар ва биотехнологияларни ишлаб чиқиш билан шуғулланадиган кўплаб йирик халқаро компаниялар мавжуд. Бу ерда Apple, Google, Facebook, HP, Intel, Amazon, Netflix, Tesla ва бошқа гигантларнинг офислари жойлашган.

Қишлоқлар

• *Findhorn эко-қишлоғи (Шотландия)*. Экологик тоза турмуш тарзи ва барқарор ривожланиши билан машҳур. Қишлоқ аҳолиси экологик муаммоларни ҳал этишда фаол иштирок этиб, яшил технологияларни жорий этиб, барқарор ҳаёт айланиши учун шароит яратмоқда.

Корхоналар

• *Дюсселдорфдаги (Германия) таълим фабрикаси* ўз ходимларини ўқитиш ва ривожлантириш имкониятларини тақдим этади, шунингдек, соҳа учун бўлажак мутахассисларни тайёрлаш учун маҳаллий таълим муассасалари билан ҳамкорлик қилади.

• *Google*. Ушбу компания ўзининг таълим ва инновация маданияти билан машҳур. Google ўз ходимларини ўқитишга фаол сармоя киритади, доимий ўз-ўзини ривожлантириш учун шароит яратади ва одамларнинг ҳаёт сифатини яхшилашга қаратилган лойиҳаларни қўллаб-қувватлайди.

• *Tesla*. Ушбу компания иқлим ўзгариши каби глобал муаммоларни ҳал қилиш учун инновациялардан қандай фойдаланиш мумкинлигига мисолдир. Tesla тадқиқот ва ишланмаларга фаол сармоя киритмоқда, янги технологияларни жорий қилмоқда ва барқарор ривожланиш учун шароит яратмоқда.

Ташкилотлар

• *Жаҳон банки*. Ушбу ташкилот таълим, соғлиқни сақлаш, инфратузилма ва иқтисодийни яхшилашга қаратилган мамлакатларни ривожлантириш лойиҳаларида фаол иштирок этади. Жаҳон банки, шунингдек, маҳаллий таълим ва янги технологияларни жорий этиш дастурларини қўллаб-қувватлайди.

• *БМТ*. Ушбу ташкилот иқлим ўзгариши, қашшоқлик ва тенгсизлик каби глобал муаммоларни ҳал қилишда муҳим рол ўйнайди. Бирлашган Миллатлар Ташкилоти барқарор ривожланиш лойиҳаларида фаол иштирок этади ва таълимдан барқарор ривожланиш мақсадларига эришиш воситаси сифатида фойдаланади.

Таълим муассасалари

• *MIT* (Массачусет технология институти), АҚШ. Фан, технология, муҳандислик ва математика соҳаларида мутахассислар тайёрлашга қаратилган инновацион ўқув ва тадқиқот дастурлари билан танилган. MIT, шунингдек, таълимга янги технологияларни фаол жорий қилмоқда ва узлуксиз таълим учун шароит яратмоқда.

• *Stanford University*, АҚШ. Талабаларнинг ижодий салоҳиятини ривожлантириш ва турли соҳаларда етакчиларни тайёрлашга қаратилган таълим тизими билан машҳур. Стенфорд университети, шунингдек, барқарор ривожланиш мақсадларига эришиш учун таълимдан восита сифатида фойдаланган ҳолда глобал муаммоларни ҳал қилиш лойиҳаларида фаол иштирок этади.

Ҳамжамиятлар

• «*Transition Towns*» («Ўтиш даври шаҳарлари» - янада барқарор турмуш тарзига ўтаётган шаҳарлар). Бу 2005 йилда Буюк Британияда пайдо бўлган ҳаракат бўлиб, у иқлим ўзгаришига тайёргарлик кўриш ва янада барқарор жамоаларни яратишга қаратилган. «*Transition Towns*» – ўзига хос шаҳарлар эмас, балки барқарорроқ бўлиш учун ўз турмуш тарзини ўзгартиришга ихтиёрий равишда қарор қилган жамоалардир. Бу жамоалар аъзолари экологик муаммоларни ҳал этишда фаол

иштирок этиб, яшил технологияларни жорий этиб, ўзини-ўзи таъминлаш учун шароит яратмоқда. «Transition Towns» маълум шаҳарларда жойлашган бўлиши шарт эмас, бу қишлоқлар, шаҳар туманлари ва бошқалар бўлиши мумкин. Ҳаракат расмий ташкилот эмас, балки мустақил гуруҳлар тармоғидир.

•«*Cohousing*» (жамоат ичида биргаликда яшаш). Бир жойда яшайдиган ва ресурслар, масъулият ва қарорларни баҳам кўрадиган жамоалар. Бу жамоалар аъзолари ўз ҳудудларини ривожлантиришда фаол иштирок этиб, инновацион ечимларни жорий этиб, ҳаёт сифатини яхшилаш учун шароит яратмоқда.

Концепция ва лойиҳалар

•«*Smart Cities*» (ақлли шаҳарлар). Ақлли шаҳарлар — бу шаҳар инфратузилмасини бошқариш учун кўплаб ахборот-коммуникация технологиялари (АКТ), шу жумладан Интернет тизимлари (IoT) интеграцияси учун шаҳарсозлик концепцияси: транспорт, таълим, соғлиқни сақлаш, уй-жой коммунал хўжалиги тизимлари, хавфсизлик ва бошқалар. «Ақлли шаҳар»ни яратишдан мақсад хизмат кўрсатиш самарадорлигини ошириш ва фуқароларнинг эҳтиёжларини қондириш учун шаҳар информатика технологиясидан фойдаланган ҳолда аҳолининг ҳаёт сифатини яхшилашдан иборат. «Smart Cities» лойиҳалари транспорт, энергия таъминоти, чиқиндиларни бошқариш ва хавфсизлик каби шаҳар ҳаётининг турли соҳаларига инновацион ечимларни жорий этишни ўз ичига олади. «Smart Cities» лойиҳалари бутун дунё бўйлаб амалга оширилмоқда ва уларнинг сони доимий равишда ўсиб бормоқда (Амстердам, Барселона, Копенгаген, Лондон, Стокгольм, Сингапур, Сеул, Токио, Нью-Йорк, Сан-Франциско, Торонто, Мехико, Сантьяго, Буэнос-Айрес, Сидней, Мельбурн ва бошқалар).

•«*Learning Cities*» (таълим шаҳарлари). Турли мамлакатларнинг турли шаҳарларида таълим инфратузилмасини риво-

Ўзбекистон Республикаси фуқаролари фаровонлигини ошириш бўйича

жлантириш, таълим сифатини ошириш, узлуксиз таълим олиш учун шарт-шароит яратиш ва инсон капиталини ривожлантириш ҳамда ЮНЕСКОнинг Бутунжаҳон таълим шаҳарлари тармоғига қўшилишга қаратилган лойиҳалар.

Дунё бўйлаб фаол ўрганадиган, ривожланадиган, инновациялар киритадиган ва шунинг учун «таълим ҳудудлари» деб номланиши мумкин бўлган кўплаб бошқа ҳудудлар, ташкилотлар ва муассасалар мавжуд.

“ТАЪЛИМ ҲУДУДЛАРИ” *концепцияси*